

Natuurtoets verlegging drinkwatertransportleiding Scheelhoek

**Toetsing in het kader van de
Natuurbeschermingswet 1998 en Natuurnetwerk
Nederland**

D.E.H. Wansink
R.G. Verbeek

Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
E-mail info@buwa.nl www.buwa.nl

Natuurtoets verlegging drinkwatertransportleiding Scheelhoek Toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en Natuurnetwerk Nederland

drs. D.E.H. Wansink, ing. R.G. Verbeek

Status uitgave: definitief

Rapportnummer: 15-139
Projectnummer: 15-519
Datum uitgave: 18 september 2015
Foto's omslag: Dirk van Straalen (landschap), Jan van der Winden (zwartkopmeeuw), Mark Collier (rietzanger), Piet van der Reest (noordse woelmuis)
Projectleider: drs. D.E.H. Wansink
Naam en adres opdrachtgever: DELTA Infra B.V.
A. Fokkerstraat 8, 4462 ET Goes
Referentie opdrachtgever: Inkooporder 4500168784 d.d. 1 juli 2015
Akkoord voor uitgave: ir. E.J.F. de Boer
Paraaf:

Graag citeren als: Wansink, D.E.H. & R.G. Verbeek, 2015. Natuurtoets verlegging drinkwatertransportleiding Scheelhoek Toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en Natuurnetwerk Nederland. Rapportnr. 15-139. Bureau Waardenburg, Culemborg.

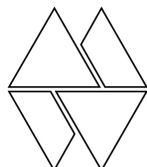
Trefwoorden: Natuurbeschermingswet, Natuurnetwerk, Natuurtoets

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / DELTA Infra B.V.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

DELTA Infra B.V. is voornemens om in Scheelhoek, Zuid-Holland een aantal aanpassingen door te voeren aan de daar gelegen drinkwatertransportleidingen, onder andere het verwijderen van een leiding en die deels te vervangen door een nieuwe leiding. Deze ingreep kan effecten hebben op beschermde soorten planten en dieren, beschermde natuurgebieden en Natuurnetwerk Nederland.

DELTA Infra B.V. heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om de effecten op beschermde natuurwaarden in beeld te brengen en aan te geven op welke wijze negatieve effecten kunnen worden beperkt.

Dit rapport is te beschouwen als de oriëntatiefase van de habitattoets, zoals omschreven in de Natuurbeschermingswet 1998 (artikelen 19d t/m 19j) en vormt een “nee, tenzij-toets” ten aanzien van Natuurnetwerk Nederland.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

Dennis Wansink	projectleiding, rapportage
Rogier Verbeek	rapportage vogels
Dirk van Straalen	veldwerk

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hen uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit DELTA Infra BV werd de opdracht begeleid door de heer Paul Vollenberg. Wij danken hem voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord.....	3
1 Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding en doel.....	7
1.2 Aanpak toetsing Natuurbeschermingswet 1998.....	7
1.3 Aanpak nee, tenzij-toets NNN.....	9
1.4 Gebruikte gegevens.....	9
2 Ingrep en plangebied.....	11
2.1 Het plangebied.....	11
2.2 De ingrepen.....	12
2.3 Planning van de werkzaamheden.....	17
3 Plangebied en Natura 2000-gebied Haringvliet.....	19
3.1 Natura 2000-gebied Haringvliet.....	19
3.2 Instandhoudingsdoelen en kernopgaven.....	20
3.2.1 Instandhoudingsdoelen voor habitattypen.....	20
3.2.2 Instandhoudingsdoelen voor soorten van Bijlage II HR.....	20
3.2.3 Instandhoudingsdoelen voor broedvogels.....	21
3.2.4 Instandhoudingsdoelen voor niet-broedvogels.....	21
3.2.5 Algemene Instandhoudingsdoelen.....	22
3.2.6 Kernopgaven en ‘Sense of urgency’.....	22
3.3 Voorkomen van habitattypen en soorten in Haringvliet.....	23
3.3.1 Habitattypen waarvoor Haringvliet is aangewezen.....	23
3.3.2 Voorkomen van soorten van Bijlage II waarvoor Haringvliet is aangewezen.....	24
3.3.3 Voorkomen van broedvogels waarvoor Haringvliet is aangewezen.....	26
3.3.4 Voorkomen van niet-broedvogels waarvoor Haringvliet is aangewezen.....	27
4 Effecten op Haringvliet.....	31
4.1 Mogelijke effecten en de invloedssfeer van het project.....	31
4.2 Bepaling van effecten.....	31
4.2.1 Effecten op habitattypen.....	31
4.2.2 Effecten op soorten van Bijlage 2 HR.....	32
4.2.3 Effecten op broedvogels.....	34
4.2.4 Effecten op niet-broedvogels.....	36
4.3 Mitigerende maatregelen.....	38

4.4	Cumulatieve effecten.....	38
4.5	Significantie van effecten.....	38
5	Nee, tenzij-toets NNN.....	39
5.1	Wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN	39
5.2	Effecten op het NNN.....	40
5.2.1	Scheelhoek	40
5.2.2	Nieuw innamepunt	41
5.3	Mitigatie en compensatie.....	41
6	Conclusies en aanbevelingen.....	43
6.1	Conclusies.....	43
6.1.1	Natuurbeschermingswet 1998	43
6.1.2	NNN	43
6.2	Aanbevelingen	43
6.2.1	Mitigatie.....	43
6.2.2	Compensatie	43
6.2.3	Nader onderzoek.....	43
7	Literatuur	45
Bijlage 1	Wettelijk kader	47

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

DELTA Infra B.V. is in opdracht van EVIDES Waterbedrijf voornemens om in het natuurgebied Scheelhoek op Goeree-Overflakkee in Zuid-Holland aanpassingen uit te voeren aan de aldaar gelegen drinkwatertransportleidingen. Tevens wordt een uitstroompunt in het Zuiderdiep aangelegd en worden extra voorzieningen aangebracht bij een nieuw innamepunt ten oosten van Middelharnis. Deze ingrepen kunnen effecten hebben op door de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet) beschermde natuurgebieden en op het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur).

In het rapport wordt verslag gedaan van bronnen- en/of veldonderzoek, bepaling van de effecten op beschermde natuurgebieden (Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten) en op het NNN en mogelijkheden voor mitigatie van de effecten.

Het doel is te bepalen of de ingreep kan leiden tot overtredingen van de wetten en regels die zien op bescherming van de natuur. Als dat het geval is, wordt bepaald onder welke voorwaarden vergunning (Nbwet) en/of toestemming (NNN) kan worden verkregen.

De ingrepen maken onderdeel uit van een groter project waarbij een geheel nieuwe drinkwatertransportleiding vanaf het nieuwe innamepunt ten oosten van Middelharnis naar Scheelhoek wordt aangelegd. De toetsing hiervan is uitgevoerd door Wansink & Van Straalen (2015).

1.2 Aanpak toetsing Natuurbeschermingswet 1998

Het plangebied ligt in het Natura 2000-gebied Haringvliet (gebiedsnummer 109). Als het project negatieve effecten heeft op Haringvliet, is een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: "Nbwet") vereist. Ook kunnen maatregelen om negatieve effecten te voorkomen, te verminderen of te compenseren nodig zijn. Voor een nadere uitleg van het wettelijk kader, zie bijlage 1.

Het plangebied ligt tevens in het voormalige staatsnatuurmonument Scheelhoek. Door opname in het Natura 2000-gebied Haringvliet is de status van dit staatsnatuurmonument vervallen. Ingevolge artikel 15a, derde lid, Natuurbeschermingswet 1998, hebben de instandhoudingsdoelstellingen geldend voor Haringvliet mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van Scheelhoek zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit.

De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een oriëntatiefase van de habitattoets, dat wil zeggen een verkennend onderzoek naar de effecten op

beschermde natuurgebieden (waaronder wij in dit rapport verstaan: Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten).

De centrale vraag van deze toetsing is: bestaat er een reële kans op significante negatieve effecten op beschermde natuurgebieden of kan het optreden van significant negatieve effecten met zekerheid worden uitgesloten?

Meer in detail geeft deze rapportage antwoord op de volgende vragen:

- Welke beschermde natuurgebieden (Natura 2000, Beschermde Natuurmonumenten) liggen binnen de invloedssfeer van het plan/project? Wat zijn de instandhoudingsdoelen voor deze natuurgebieden?
- Wat is de ligging van het plangebied ten opzichte van de habitattypen, de leefgebieden van soorten of andere natuurwaarden waarvoor de betreffende natuurgebieden zijn aangewezen? Welke functies heeft het plangebied en zijn invloedssfeer voor deze beschermde natuurwaarden?
- Welke effecten op beschermde natuurgebieden hebben de ingrepen?
- Welke maatregelen kunnen worden genomen om eventuele effecten te vermijden of te verminderen? Hoe effectief zijn deze mitigerende maatregelen?
- Wat zijn de effecten van het plan/project als deze worden beschouwd in samenhang met andere activiteiten en plannen, met andere woorden, wat zijn de cumulatieve effecten?
- Is nader onderzoek nodig ?
- Kunnen significante effecten (inclusief cumulatieve effecten) significant worden uitgesloten?
- Moet voor het project vergunning worden aangevraagd?
- Moet voor de vergunningsaanvraag een nadere toetsing worden uitgevoerd?

De uitkomsten van het onderzoek kunnen als volgt zijn:

- Er treden met zekerheid *geen effecten* op; er is geen vergunning op grond van de NBwet nodig en evenmin aanvullende maatregelen. Wel wordt aanbevolen de conclusies van dit onderzoek aan het bevoegd gezag voor te leggen.
- *Significant negatieve effecten kunnen niet worden uitgesloten.* Voor activiteiten die (mogelijk) een significant hebben is een vergunning nodig, die kan worden aangevraagd op basis van een “passende beoordeling” en na het doorlopen van de ADC-toets (zie Bijlage 1). Vooroverleg met het bevoegd gezag is noodzakelijk.
- Er zijn *(mogelijk) wel effecten, maar die zijn beperkt en zeker niet significant*, bepaalt het bevoegd gezag of er vergunning nodig is. In de vergunningsvoorschriften kunnen maatregelen worden opgelegd om negatieve effecten te verminderen of te voorkomen. Deze maatregelen zijn niet nodig om significante effecten te voorkomen.

De effecten van de ingrepen worden getoetst aan de instandhoudingsdoelen die voor het gebied Haringvliet gelden. Deze zijn ontleend aan het definitieve aanwijzingsbesluit van 4 juli 2013 (Ministerie van Economische Zaken).

1.3 Aanpak nee, tenzij-toets NNN

Het plangebied maakt deel uit van Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het ruimtelijke beleid voor het NNN is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden. Daarom geldt in het NNN het 'nee, tenzij'-regime. Als een voorgenomen ingreep de 'nee, tenzij'-toets met positief gevolg doorloopt kan de ingreep plaatsvinden. Eventuele nadelige effecten moeten worden gemitigeerd en de resterende schade moet worden gecompenseerd. Als een voorgenomen ingreep niet voldoet aan de voorwaarden uit het 'nee, tenzij'-regime dan kan de ingreep niet plaatsvinden (zie 'Spelregels EHS', ministerie van LNV, 2007).

Een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN is niet toegestaan. Tenzij:

- Er sprake is van redenen van groot openbaar belang.
- Er geen alternatieven zijn.
- De resterende schade (na mitigatie) wordt gecompenseerd.

De nee, tenzij-toets in de voorliggende rapportage geeft antwoord op de volgende vragen:

- Wat zijn de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNN ter plaatse van de ingreep? Hieronder vallen ook de beheertypen (natuurdoeltypen).
- Welke effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van de EHS heeft de ingreep?
- Zijn deze effecten als *significant* te kwalificeren?
- Hoe kunnen de effecten worden gemitigeerd of gecompenseerd?

De wezenlijke kenmerken en waarden zijn omschreven in het Natuurbeheerplan 2015 (Provincie Zuid-Holland 2014). De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de actuele en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. Het gaat daarbij om: de bij het gebied behorende natuurdoelen en -kwaliteit, geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde. De natuurdoelen worden (vaak per perceel) gespecificeerd als natuurdoeltype of beheertype.

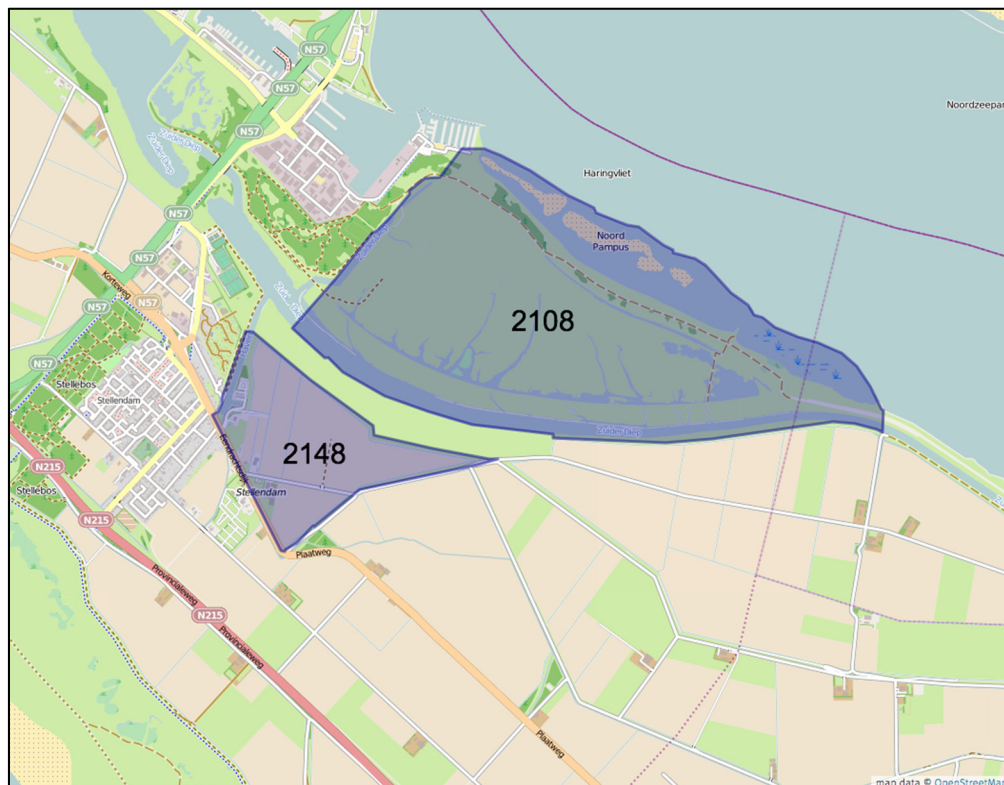
1.4 Gebruikte gegevens

Watervogels

In het rapport zijn gegevens gebruikt van het voorkomen en de aantallen watervogels van de seizoenen 2008/2009 tot en met 2012/2013 van het telvak 2108 en 2148 (gegevens provincie Zuid-Holland A. van Heerden, juni 2015). In figuur 1.1 is de begrenzing van telvakken weergegeven. Van andere telvakken in en rond het plangebied zijn geen gegevens beschikbaar.

Gegevens over het voorkomen van watervogels ter hoogte van de extra voorzieningen van het innamepunt (tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet) is gebruik

gemaakt van kaarten met de verspreiding van niet-broedvogels opgenomen in de doeluitwerking van het Natura 2000-beheerplan van het Haringvliet (Troost 2009).

Figuur 1.1 Gebruikte watervogeltelvakken provincie Zuid-Holland. Van andere telvakken in en rond het plangebied zijn geen gegevens beschikbaar.

Broedvogels

In het rapport zijn gegevens van broedvogels gebruikt van de Plaat van Scheelhoek uit de periode 2004-2013. Deze gegevens zijn aangeleverd door de Vereniging Natuurmonumenten. Ook zijn gegevens gebruikt van het monitoringsproject van kustbroedvogels in de Delta voor de eilanden van Scheelhoek (Strucker *et al.* 2015).

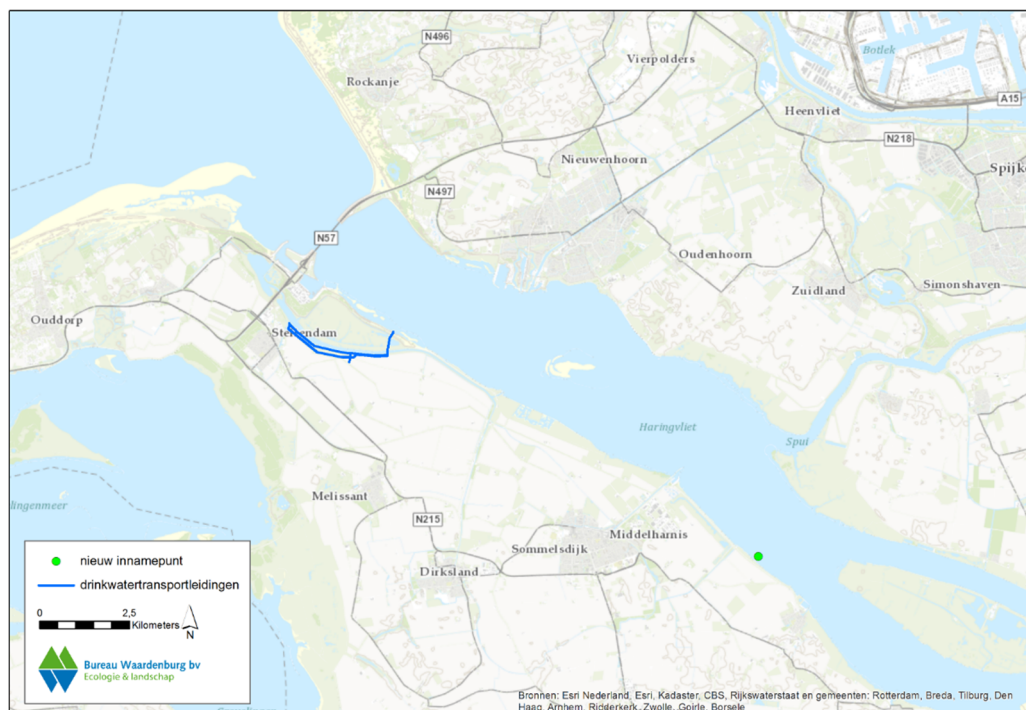
2 Ingreep en plangebied

2.1 Het plangebied

Figuur 2.1 toont de ligging van de tracés van de drinkwatertransportleidingen in Scheelhoek en het nieuwe innamepunt in het Haringvliet ten oosten van Middelharnis. Het nieuwe innamepunt komt op 85 m van de oever in het Haringvliet te liggen.

Scheelhoek was van oorsprong een zandplaat in een brak intergetijdengebied. Door de bouw van de Haringvlietdam verdween het getij, werd het water zoeter, raakte de zandplaat begroeid en werd Scheelhoek bij het vasteland van Flakkee getrokken. Tegenwoordig wordt Scheelhoek van het vasteland gescheiden door het Zuiderdiep. In 1985 werden voor de oever van Scheelhoek middels zandopspuitingen eilandjes gecreëerd, waar nu visdief, kluut, zwartkopmeeuw en bontbekplevier broeden. Tot en met 2013 broedden hier ook grote aantallen grote sterns. Het waterpeil in Scheelhoek wordt hoog gehouden om de rietcultuur te behouden. Er wordt riet geoogst, maar door jaarlijks een deel te laten staan zijn er plekken met 'overjarig' riet, waar vogelsoorten kenmerkend voor dit vegetatietype kunnen broeden. In de winter is Scheelhoek een overwinteringsgebied voor ganzen.

Het buitendijks land tussen de winterdijk en het Zuiderdiep bestaat uit grasgorzen met rietkragen en verspreid staande struiken op de oever van het Zuiderdiep.

Figuur 2.1 Ligging van de ingreeplocaties.

Figuur 2.2 Impressies van het Zuiderdiep en Scheelhoek. Linksboven: zuidoever Zuiderdiep, rechtsboven: een kreek in Scheelhoek, linksonder: riet in Scheelhoek, rechtsonder: ganzen op een van de eilandjes voor de oever van Scheelhoek.

Binnendijs, ten zuiden van het Zuiderdiep, liggen landbouwpercelen. In het westen ligt direct tegen Scheelhoek aan de haven en het industriegebied van Stellendam, direct gevolgd door de provinciale weg N57 en de Haringvlietsluis.

Het nieuwe innamepunt ligt 85 m vanaf de oever in het Haringvliet.

2.2 De ingrepen

De ingrepen die in dit rapport worden behandeld maken onderdeel uit van het plan om een nieuwe drinkwatertransportleiding in Goeree-Overflakkee aan te leggen. De nieuwe transportleiding is nodig omdat besloten is de Haringvlietsluizen op een kier te zetten. Hierdoor zal het water in het Haringvliet dicht bij de sluisen zouter worden. Water dat nu ter hoogte van Scheelhoek wordt ingenomen is dan niet meer bruikbaar voor drinkwater. Een nieuw innamepunt is voorzien tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet. Vanaf dat punt wordt een drinkwatertransportleiding aangelegd die op de bestaande transportleiding in Scheelhoek wordt aangesloten. Het innamepunt in Scheelhoek wordt vervolgens geamoveerd. De aanleg van het nieuwe innamepunt en de nieuwe drinkwatertransportleiding zijn reeds getoetst door Wansink & Van Straalen (2015). Nadien is door DELTA Infra B.V. een alternatief voor de aansluiting van de nieuwe transportleiding op de bestaande transportleiding in Scheelhoek bedacht. Ook zijn extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt voorzien.

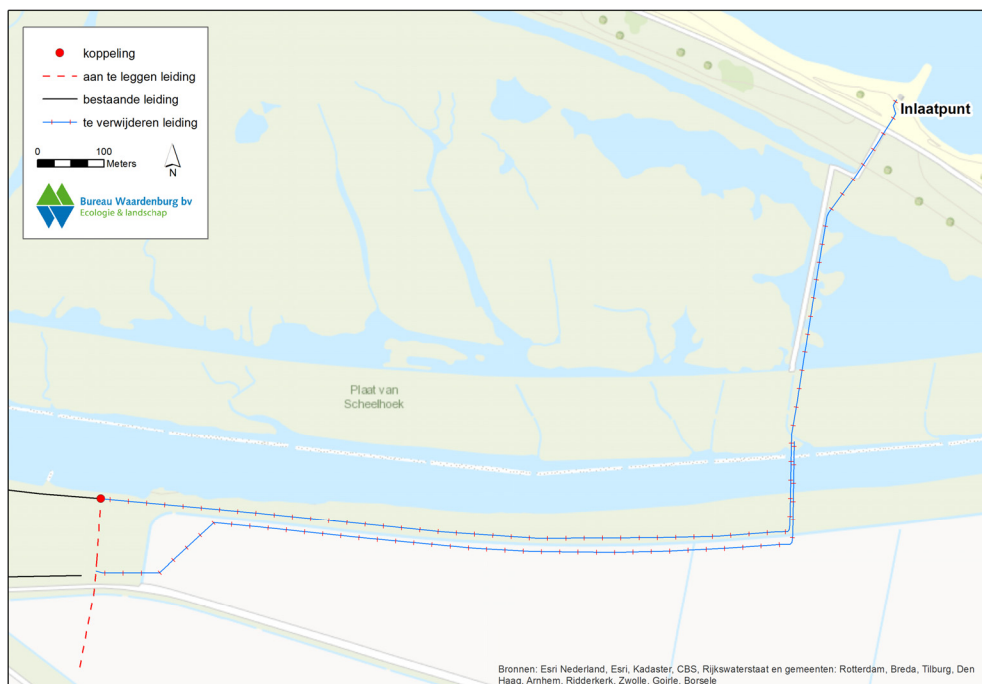
De volgende ingrepen worden in dit rapport getoetst.

1. Verwijderen pompstation Scheelhoek en oude transportleidingen

De oude leidingen en het pompstation in Scheelhoek worden verwijderd (figuur 2.3). De leidingen worden in open ontgraving verwijderd, waarvoor drie 20-30 tons rupskranen worden ingezet. Met één rupskraan graven, met de tweede de leiding verwijderen en met de derde kraan de geul gelijk weer dichtmaken (figuur 2.4). Hierdoor is de overlast beperkt tot een klein werkgebied. Na het verwijderen wordt het terrein naar de natuurlijke staat teruggebracht.

Dit bestek zal via Design en Construct op de markt worden gezet. De details van de uitvoering zijn daardoor nog niet bekend.

Figuur 2.3 Ligging van de transportleidingen en het innamepunt die worden verwijderd.

Figuur 2.4 Voorbeeld van de wijze waarop de oude transportleiding in Scheelhoek zal worden verwijderd (foto: Evides).

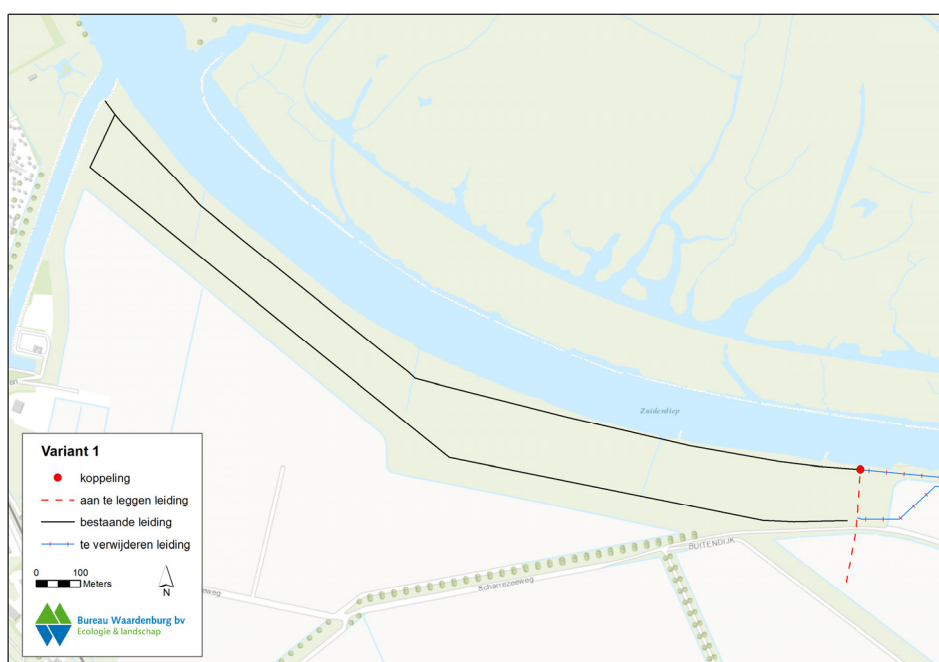

2. Koppelen nieuwe aan bestaande drinkwatertransportleiding in Scheelhoek

Hiervoor bestaan momenteel drie varianten.

a) Variant 1 (figuur 2.5).

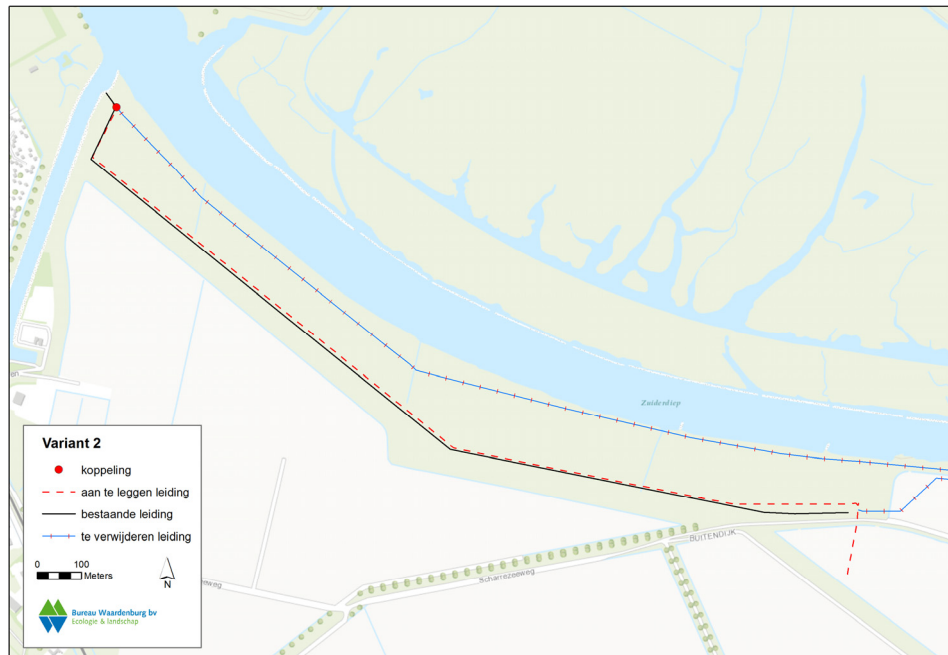
De nieuwe transportleiding komt vanuit de Koningspolder Scheelhoek binnen en wordt daar op de bestaande transportleiding aangesloten die vlak langs het Zuiderdiep naar het westen loopt. Via een ontgraving worden inbouwstukken geplaatst waar de nieuwe leiding op wordt aangesloten. Middels een verticale drain met pompen wordt de grondwaterstand tijdelijk verlaagd tijdens de aanleg van de koppeling.

Figuur 2.5 Variant 1, waarbij de nieuwe leiding aan de bestaande leiding in de oever van het Zuiderdiep wordt gekoppeld.

b) Variant 2 (figuur 2.6).

De nieuwe transportleiding komt op dezelfde plek als bij variant 1 Scheelhoek binnen, maar wordt hier niet op bestaande transportleidingen aangesloten. In plaats daarvan wordt de nieuwe transportleiding onderlangs de dijk (maar wel buitendijks) naar het westen tot aan de Haven van Stellendam doorgetrokken. Daar wordt hij vervolgens op een bestaande transportleiding aangesloten. Deze nieuwe leiding loopt min of meer parallel aan de bestaande leiding aan de voet van de dijk. De bestaande transportleiding op de zuidoever van het Zuiderdiep wordt verwijderd. Dit gebeurt op dezelfde manier als het verwijderen van de transportleiding naar het oude innamepunt (zie bij ingreep 1 hierboven).

Figuur 2.6 Variant 2, waarbij de nieuwe leiding na binnenkomst in Scheelhoek naar het westen wordt doorgetrokken waar het ter hoogte van de Haven van Stellendam aan een bestaande leiding wordt gekoppeld.

c) Variant 3.

Deze variant is grotendeels gelijk aan variant 2, maar de bestaande leiding aan de voet van de dijk wordt in nu ook verwijderd. In deze variant worden dus beide bestaande leidingen in de zuidoever van het Zuiderdiep verwijderd en wordt één nieuwe leiding aan de voet van de dijk gelegd.

In alle drie de varianten loopt er vanaf de koppeling een spuileiding naar het Zuiderdiep waar een uitstroomvoorziening wordt aangelegd. Deze is nodig om tijdens het beheer de transportleiding te kunnen schoonmaken (proppen). De uitstroomvoorziening bestaat uit een uitstroombak met rattenklep (figuur 2.7).

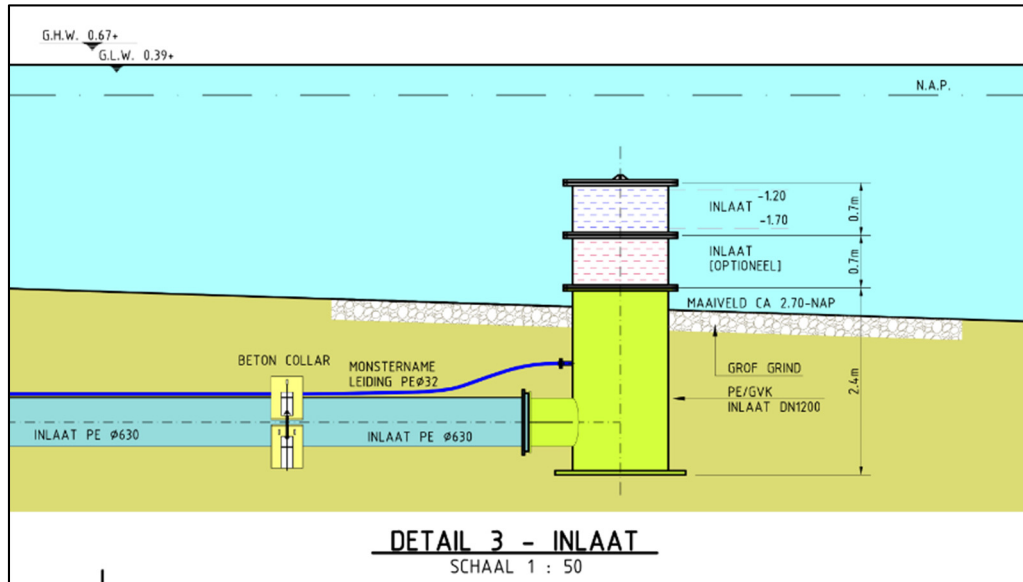
Figuur 2.7 Een rattenklep.

3. Extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt

Tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet wordt een nieuw innamepunt met pompstation gerealiseerd. Het innamepunt is een 1200 mm verticale opgestelde leiding (0,23 m/sec inname-snelheid in de leiding is 920 m³/uur) dat circa 85 meter vanuit de kustlijn zal worden geplaatst (figuur 2.8).

Het innamewerk heeft als functie het ruwe water visvriendelijk in te nemen. Het ligt voornamelijk onder water en is onder het bodemoppervlak verbonden met de zuigleiding. Als extra voorziening komt bij het innamewerk een aanlegpunt voor de inspectie van het innamewerk (niet zichtbaar in figuur 2.8). Het aanlegpunt functioneert tevens als zichtbaar remmingswerk.

Het remmingswerk is een vast object dat gefundeerd wordt in de bodem met als doel het innamewerk tegen vaartuigen te beschermen. Het biedt tevens een mogelijkheid het innamewerk te onderhouden. Er kunnen vaartuigen aanmeren, zodat duikers het innamewerk kunnen inspecteren. Het remmingswerk bevat meerdere pijlers en zal voldoen aan de wettelijke veiligheidseisen en richtlijnen, zoals het Vaststellingsbesluit Binnenvaartpolitiereglement, rekening houdend met hoog water. Het gecombineerde aanlegpunt/ remmingswerk wordt uitgevoerd in hout, staal of beton en komt parallel aan de dijk te liggen. Het bouwwerk zal middels pontons worden aangebracht in de Haringvliet.

Figuur 2.8 Ontwerp nieuw inlaatpunt in Haringvliet (dwarsdoorsnede).

Algemeen

Tijdens de aanleg van de leiding wordt gewerkt van 07:00 uur tot 18:00 uur. Bij uitzonderingen kan ook buiten normale werktijden worden gewerkt. Als in het donker wordt gewerkt wordt de werkstrook verlicht.

Na uitvoering van de werkzaamheden wordt het terrein in zijn oorspronkelijke staat hersteld. De afwerking van het maaiveld gebeurt in overleg met de grondeigenaar/beheerder.

Bij reguliere onderhoudswerkzaamheden voor de leiding tijdens de gebruiksfase worden in beginsel geen graafwerkzaamheden uitgevoerd. Bij het schoonmaken van de leiding (proppen) wordt spuiwater geloosd op het Zuiderdiep.

2.3 Planning van de werkzaamheden

Extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt

De aanleg van het nieuwe innamepunt met pompstation¹, tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet is voorzien in de periode april – juli 2016. Hieronder valt ook de aanleg van het remmingswerk dat in dit rapport wordt getoetst.

2. Koppelen nieuwe aan oude drinkwatertransportleiding in Scheelhoek

Voor de werkzaamheden voor de transportleiding (het hele traject van het nieuwe innamepunt tot aan de koppeling met de bestaande leidingen in Scheelhoek²) geldt dat het de planning is om de werkzaamheden per 29 februari 2016 te starten en uiterlijk in december 2016 af te ronden.

Voor de werkzaamheden in Scheelhoek geldt:

- In variant 1 (alleen een koppeling aan een bestaande leiding) zijn de werkzaamheden voorzien in ongeveer november 2016.
- In varianten 2 en 3 (waarbij tevens circa 2 km nieuwe leiding wordt aangelegd) zullen de werkzaamheden uiterlijk in oktober 2016 aanvangen.

1. Verwijderen pompstation Scheelhoek en oude leidingen

Het verwijderen van de loos geworden leidingen in Scheelhoek kan pas plaatsvinden als de nieuwe leidingen zijn aangelegd, aangesloten, getest en in bedrijf zijn genomen. Dit is afhankelijk van de oplevering van het nieuwe pompstation tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet. Zolang dat station nog niet in bedrijf is, kan de leiding niet worden getest en in bedrijf worden genomen.

Volgens planning is het nieuwe station medio december 2016 bedrijfsklaar. Als die planning wordt gehaald zal direct na het testen en in bedrijf nemen van de leiding een aanvang worden gemaakt met het verwijderen van de loos geworden leidingen.

---

¹ Voor de aanleg van het pompstation en de transportleiding tussen het pompstation en Scheelhoek is reeds een natuurtoets uitgevoerd (Wansink & Van Straalen 2015).

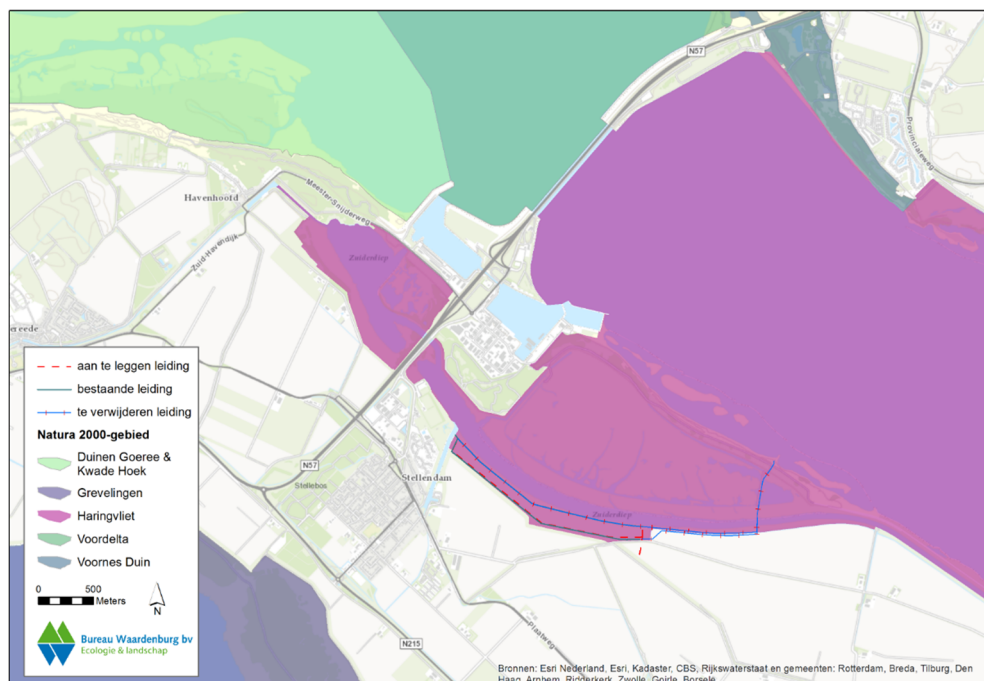
3 Plangebied en Natura 2000-gebied Haringvliet

3.1 Natura 2000-gebied Haringvliet

De drinkwatertransportleidingen liggen bijna allemaal in het Natura 2000-gebied Haringvliet. Eén van de te verwijderen leidingen valt er net buiten (figuur 3.1). Het uitstroompunt en de extra voorziening rond het nieuwe innamepunt liggen geheel in het Natura 2000-gebied Haringvliet.

Het Haringvliet in z'n huidige vorm is een afgesloten zeearm in open verbinding met het Hollandsch Diep. Het ontstond in 1970 door voltooiing van de Haringvlietsluizen. Het water, dat voorheen tot aan Willemstad (Hollandsch Diep) zout was, werd zoet tot aan de sluizen en het getij werd beperkt tot een amplitude van 20-30 cm. De afsluiting veranderde stromings- en sedimentatiepatronen die leidden tot extra sedimentatie in het gebied, die in de jaren zeventig gepaard ging met accumulatie van verontreinigingen met (volgens onderzoek in 2000 nog actuele) risico's voor het ecosysteem. Ook de hoeveelheid nutriënten in het water is na de afsluiting toegenomen, maar was altijd aanzienlijk lager dan in de rivieren.

Het Haringvliet kende tot 1970 brakke en zoute oeverzones. In het gebied zijn sindsdien door erosie van de oevers aanzienlijke oppervlakten riet en biezen verloren gegaan. Een deel van de rietlanden en zilte gorzen is door begrazing omgevormd in grasland van brakke bodem (zilverschoonverbond), terwijl onbegraste delen zich ontwikkeld hebben tot riet, brakke ruigte en struweel; de ruigten vormen de grootste groeiplaats van heemst in ons land.

Figuur 3.1 De drinkwatertransportleidingen ten opzichte van Natura 2000-gebieden.

Het Haringvliet is een zeer belangrijk broedgebied voor kustbroedvogels zoals plevieren en sterns (kluut, bontbekplevier, strandplevier, visdief en dwergstern) en broedvogels van rietruigtes (bruine kiekendief, blauwborst, rietzanger). Het Haringvliet vormt met het Volkerakmeer het belangrijkste broedgebied van de zwartkopmeeuw.

De betekenis voor watervogels ligt vooral op de slikken en grasgorzen en blijkt onder meer uit de aantallen grauwe ganzen, brandganzen en grutto's, terwijl het gebied in het bijzonder van belang is voor lepelaars, met buiten de broedtijd gemiddeld bijna een kwart van de Nederlandse populatie (bron: Ministerie EZ).

3.2 Instandhoudingsdoelen en kernopgaven

3.2.1 Instandhoudingsdoelen voor habitattypen

Haringvliet is aangewezen voor een aantal beschermde habitattypen van bijlage 1 van de Habitatrichtlijn (tabel 3.1).

Tabel 3.1 Habitattypen waarvoor Haringvliet is aangewezen en hun instandhoudingsdoelen (Bron: Aanwijzingsbesluit d.d. 4 juli 2013).

Naam	Doel omvang	Doel kwaliteit	Kernopgave
H3270 - Slikkige rivieroever	Uitbreiding	Behoud	
H6430B - Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	Uitbreiding	Behoud	1.06, W
H91E0A - *Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen)	Behoud	Verbetering	

Met een asterisk aangegeven habitatype is een zogenaamde prioritair habitatype (bijlage 1).

3.2.2 Instandhoudingsdoelen voor soorten van Bijlage II HR

Haringvliet is aangewezen voor een aantal beschermde soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (tabel 3.2).

Tabel 3.2 Soorten van Bijlage II van de Habitatrichtlijn waarvoor Haringvliet is aangewezen en hun instandhoudingsdoelen (Bron: Aanwijzingsbesluit d.d. 4 juli 2013).

Naam	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie	Kernopgave
H1095 - Zeeprik	Behoud	Verbetering	Uitbreiding	1.06,W
H1099 - Rivierprik	Behoud	Verbetering	Uitbreiding	
H1102 - Elft	Behoud	Verbetering	Uitbreiding	1.06,W
H1103 - Fint	Behoud	Verbetering	Uitbreiding	1.06,W
H1106 - Zalm	Behoud	Verbetering	Uitbreiding	1.06,W
H1134 - Bittervoorn	Behoud	Behoud	Behoud	
H1163 - Rivierdonderpad	Behoud	Behoud	Behoud	
H1340 - *Noordse woelmuis	Uitbreiding	Verbetering	Uitbreiding	1.14

Met een asterisk aangegeven soorten zijn zogenaamde prioritaire soorten (zie bijlage 1).

3.2.3 Instandhoudingsdoelen voor broedvogels

Haringvliet is aangewezen voor een aantal beschermde broedvogels van bijlage 1 van de Vogelrichtlijn (tabel 3.3).

Tabel 3.3 Soorten broedvogels waarvoor Haringvliet is aangewezen en hun instandhoudingsdoelen (Bron: Aanwijzingsbesluit d.d. 4 juli 2013).

Naam	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie (draagkracht voor ten minste)	Kern-opgaven
A081 - Bruine Kiekendief	Behoud	Behoud	20	
A132 - Kluut	Behoud	Behoud	2000*	1.13
A137 - Bontbekplevier	Behoud	Behoud	105	1.13
A138 - Strandplevier	Behoud	Behoud	220*	1.13
A176 - Zwartkopmeeuw	Behoud	Behoud	400*	
A191 - Grote stern	Behoud	Behoud	6200*	1.13, 1.17
A193 - Visdief	Behoud	Behoud	6500*	1.13, 1.17
A195 - Dwergstern	Behoud	Behoud	300*	1.13, 1.17
A272 - Blauwborst	Behoud	Behoud	410*	
A295 - Rietzanger	Behoud	Behoud	420	

Doelen voormalig Beschermd Natuurmonument

Daarnaast is binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Haringvliet ook het voormalige Beschermd Natuurmonument Scheelhoek aanwezig. Bij aanwijzing tot Natura 2000-gebied is de aanwijzing van de Beschermd Natuurmonumenten vervallen (Aanwijzingsbesluit d.d. 4 juli 2013). De doelen van dit Beschermd Natuurmonument gelden nog steeds voor zover ze niet volledig overeenkomen met de Natura 2000-instandhoudingsdoelen. Ten aanzien van broedvogels gaat het om roerdomp, waterral, baardman, snor en grote karekiet.

3.2.4 Instandhoudingsdoelen voor niet-broedvogels

Haringvliet is aangewezen voor een aantal beschermde niet-broedvogels van de Vogelrichtlijn (tabel 3.4).

Tabel 3.4 Soorten niet-broedvogels waarvoor Haringvliet is aangewezen en hun instandhoudingsdoelen (Bron: Aanwijzingsbesluit d.d. 4 juli 2013).

Naam	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie (seizoensgemid.)	Kern-opgaven
A005 - Fuut	Behoud	Behoud	160	
A017 - Aalscholver	Behoud	Behoud	240	
A026 - Kleine Zilverreiger	Behoud	Behoud	3	
A034 - Lepelaar	Behoud	Behoud	160	
A037 - Kleine Zwaan	Behoud	Behoud	behoud	
A041 - Kolgans	Behoud	Behoud	400	1.17
A042 - Dwerggans	Behoud	Behoud	20	1.17
A043 - Grauwe Gans	Behoud	Behoud	6600	1.17

A045 - Brandgans	Behoud	Behoud	14800	1.17
A048 - Bergeend	Behoud	Behoud	820	
A050 - Smient	Behoud	Behoud	8900	
A051 - Krakeend	Behoud	Behoud	860	
A052 - Wintertaling	Behoud	Behoud	770	
A053 - Wilde eend	Behoud	Behoud	6100	
A054 - Pijlstaart	Behoud	Behoud	30	
A056 - Slobeend	Behoud	Behoud	90	
A061 - Kuifeend	Behoud	Behoud	3600	
A062 - Toppereend	Behoud	Behoud	120	
A094 - Visarend	Behoud	Behoud	3	
A103 - Slechtvalk	Behoud	Behoud	8	
A125 - Meerkoet	Behoud	Behoud	2300	
A132 - Kluit	Behoud	Behoud	160	1.13
A140 - Goudplevier	Behoud	Behoud	1600	
A142 - Kievit	Behoud	Behoud	3700	
A156 - Grutto	Behoud	Behoud	290	
A160 - Wulp	Behoud	Behoud	210	

3.2.5 Algemene Instandhoudingsdoelen

Daarnaast gelden voor Haringvliet de volgende algemene instandhoudingsdoelen:

1. De bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
2. De bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.
3. De natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de ecologische structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.
4. De op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

3.2.6 Kernopgaven en 'Sense of urgency'

Voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zijn de volgende kernopgaven geformuleerd. Tevens is aangegeven of een 'sense of urgency' of een wateropgave geldt.

- 1.06 Herstel zout invloed in Haringvliet, vooral voor trekvis, zoals zeeperk H1095, elft H1102 en zalm H1106, en mede voor brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje) H6430_B en schorren en zilte graslanden (buitendijks) H1330_A. Er geldt een wateropgave.
- 1.13 Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder

embryonale duinen H2110) voor bontbekplevier A137, strandplevier A138, kluut A132, grote stern A191 en dwergstern A195, visdief A193 en grijze zeehond H1364.

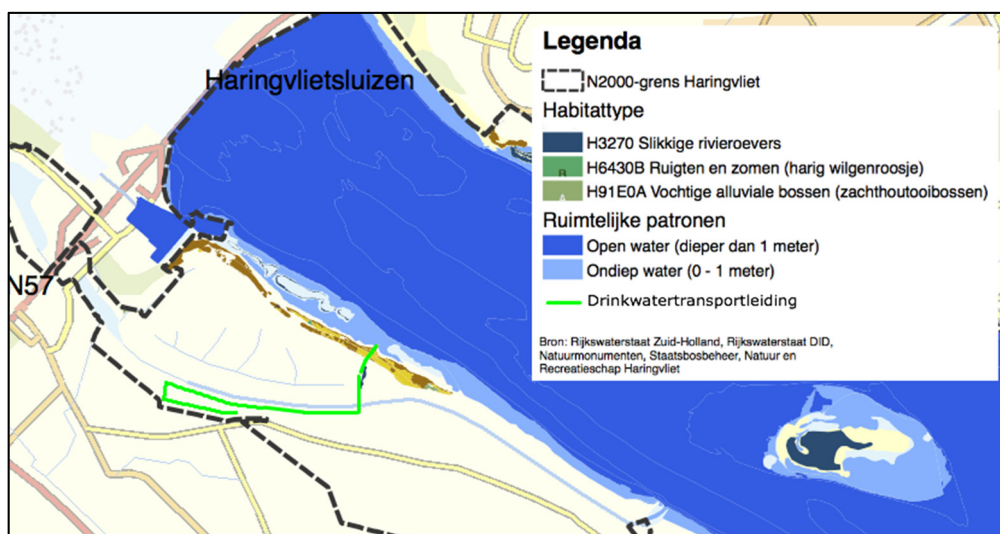
- 1.14 Behoud van geïsoleerde eilanden als leefgebied voor noordse woelmuis *H1340 (onbereikbaar voor concurrenten).
- 1.17 Behoud habitat broedvogels als grote stern A191 en dwergstern A195, visdief A193, lepelaar A034, foerageergebied voor ganzen.

De kernopgaven zijn beleidsopgaven. Ze zijn vastgesteld in het Natura 2000 doelendocument van het Ministerie van LNV (2006). De kernopgaven geven aan wat in een gebied de belangrijkste bijdrage is voor het realiseren van de landelijke doelen. Binnen de kernopgaven geeft de aanduiding 'sense of urgency' een prioritering gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang. Er is sprake van een dreiging als een kernopgave en de daaronder liggende verplichting om minimaal de huidige waarden in stand te houden, niet meer realiseerbaar is als in de eerste planperiode (10 jaar) geen maatregelen worden genomen. Het gaat om maatregelen ten aanzien van beheer of de watercondities. Zijn de watercondities belangrijk voor het realiseren van de kernopgave, maar is de dreiging van achteruitgang niet zo groot, dan geldt alleen een wateropgave, zonder 'sense of urgency'.

3.3 Voorkomen van habitattypen en soorten in Haringvliet

3.3.1 Habitattypen waarvoor Haringvliet is aangewezen

In het Natura 2000-gebied komen snippers van de drie habitattypen voor, waarvoor het gebied is aangewezen (Anoniem 2013). Binnen het plangebied Scheelhoek valt een deel van de te verwijderen transportleiding samen met een strook van het habitatype H3270 - Slikkige rivieroever (figuur 3.2). Ter hoogte van het nieuwe innamepunt zijn geen habitattypen met instandhoudingsdoelstellingen aanwezig.

Figuur 3.2 Ligging van habitattypen ten opzichte van de te verwijderen en aan te leggen drinkwatertransportleidingen (bron: Anoniem 2013).

3.3.2 Voorkomen van soorten van Bijlage II waarvoor Haringvliet is aangewezen

Zeeprik

Zeeprikken worden incidenteel in het Haringvliet waargenomen. In de periode 2000-2014 slechts vier keer. In alle gevallen betreffen het vissen die op doortrek zijn (Kranenbarg *et al.* 2015).

Rivierprik

Halverwege de twintigste eeuw trokken rivierprikken nog massaal de Maas en de Rijn op. Als gevolg van de aanleg van dammen en watervervuiling namen de aantallen daarna snel af. Dankzij de aanleg van vistrappen en waterkwaliteitsverbeteringen worden ze sinds kort weer met enige regelmaat in het Haringvliet waargenomen. In alle gevallen betreffen het vissen die op doortrek zijn (Kranenbarg *et al.* 2015).

Elft

Tot eind 19^e eeuw trok de elft massaal via het haringvliet de Rijn op naar paaigronden buiten onze landsgrenzen, maar in het begin van de twintigste eeuw verdween de soort geheel uit het stroomgebied van de Rijn. Tegenwoordig wordt de elft zeer incidenteel in de Rijn aangetroffen, maar zijn van Zuid-Holland geen waarnemingen bekend (Kranenbarg *et al.* 201).

Fint

Tot halverwege de twintigste eeuw werd fint door beroepsvissers in de riviermondingen in Zuid-Holland gevangen. De Biesbosch was toentertijd waarschijnlijk een belangrijke paaiplaats. Het verdwijnen van de getijdendynamiek na het aanleggen van de Haringvlietdam heeft er zeer waarschijnlijk voor gezorgd dat dit paaigebied verdween. Sinds 1970 is in de Biesbosch geen voortplanting meer geconstateerd. Fint wordt nog wel incidenteel in het Haringvliet gevangen (Kranenbarg *et al.* 2015).

Zalm

Zalm was in het verleden een belangrijke trekvis in het stroomgebied van Rijn en Maas. Als gevolg van overbevissing, watervervuiling en riviernormalisaties stierven de populaties in Rijn en Maas rond de jaren 50 van de twintigste eeuw uit. Dankzij waterkwaliteitsverbetering, de aanleg van vispassages en herintroductieprogramma's worden zalmen tegenwoordig weer in de grote rivieren aangetroffen. In het haringvliet is de zalm desalniettemin een zeldzame doortrekker: vier waarnemingen in de periode 2000-2014 (Kranenbarg *et al.* 2015).

Bittervoorn

Met uitzondering van enkele waarnemingen in krekens in de Beninger slikken komt de bittervoorn in het Haringvliet niet voor. Op Goeree-Overflakkee ontbreekt de soort geheel (Kranenbarg *et al.* 2015).

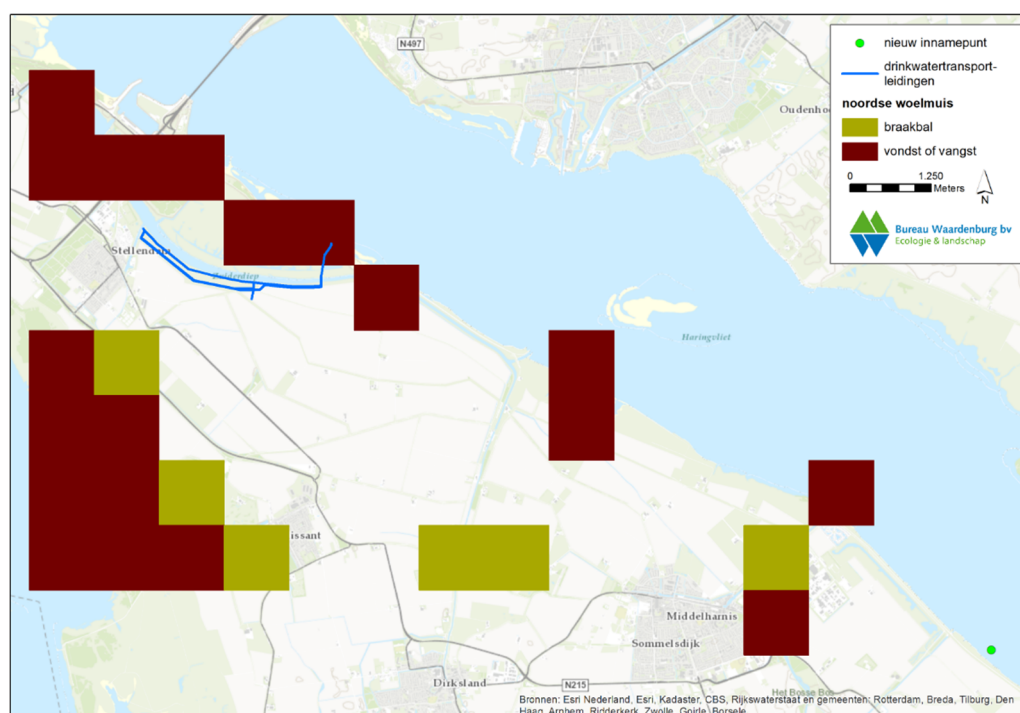
Rivierdonderpad

In het verleden (periode 2002-2010) is de rivierdonderpad in het Haringvliet en het

Hollandsch Diep vastgesteld; het huidige voorkomen is niet bekend (www.ravon.nl). Echter, sinds 2009 komt in het Haringvliet de zwartbekgrondel voor. De zwartbekgrondel is een sterke concurrent van de rivierdonderpad. Op plekken waar de zwartbekgrondel verschijnt verdwijnt de rivierdonderpad (Van Kessel *et al.* 2014a). Op de meetlocaties van de Actieve vismonitoring zoete Rijkswateren in Haringvliet-West en Hollands Diep nam het aantal gevangen rivierdonderpadden snel af en het aantal gevangen zwartbekgrondels toe. In het winterhalfjaar 2012-2013 werden hier geen rivierdonderpadden meer gevangen, maar wel vele honderden zwartbekgrondels (Van Kessel *et al.* 2014b). Sinds 2009 wordt de rivierdonderpad in de Zuid-Hollandse riviertakken binnen de RWS actieve vismonitoring nergens meer waargenomen (Kranenborg *et al.* 2015). Het is daardoor aannemelijk dat rivierdonderpadden niet meer in het Haringvliet voorkomen.

Noordse woelmuis

Op Goeree komt de noordse woelmuis relatief algemeen voor en is hier bekend van extensief beheerde rietvelden, natte kruidenrijke vegetaties en natte buitendijkse natuurgebieden (figuur 3.3). Ze zijn goed aangepast aan gebieden met een natte dynamiek. Zo zijn ze onder andere bekend van De Scheelhoek, Westplaat buitengronden (Sommelsdijk), Meneersche Plaat en de het buitendijks gebied tussen Stad aan 't Haringvliet en De Bommel (Maatkamp *et al.* 2010).

Figuur 3.3 Waarnemingen van noordse woelmuizen in en nabij het plangebied in de periode 2006-2014.

In de polders is de noordse woelmuis schaars; waarschijnlijk vanwege concurrentie met de veldmuis. De soort wordt op Goeree echter overal aangetroffen in braakballen

van uilen en andere roofvogels (pers. med. G. Maatkamp). Naar inschatting is de soort overal in natte overhoekjes, extensief beheerde rietkragen en natuurgebieden aan te treffen, ook in de polders. Mogelijk komt de soort sporadisch voor in brede rietkragen, maar deze worden binnen het agrarische gebied veelal jaarlijks gemaaid.

3.3.3 Voorkomen van broedvogels waarvoor Haringvliet is aangewezen

Voorkomen in Haringvliet

Het Natura 2000-gebied Haringvliet is voor diverse soorten broedvogels aangewezen (tabel 3.5). De belangrijkste broedlocaties bevinden zich op Slijkplaat, Scheelhoek en de Ventjagersplaten. De soorten met de grootste aantallen broedparen zijn grote stern, visdief en zwartkopmeeuw.

Tabel 3.5 Aantallen broedparen van broedvogels waarvoor het Natura 2000-gebied Haringvliet is aangewezen (2009 t/m 2013). IHD = instandhoudingsdoel. De met een * gemarkeerde instandhoudingsdoelen betreffen regiodoelen voor de gehele Delta. Bron: Netwerk Ecologische Monitoring (SOVON, RWS, CBS), gepubliceerd op www.sovon.nl.

soort	2009	2010	2011	2012	2013	gemid.	IHD
Blauwborst	-	-	-	-	-	-	410
Bontbekplevier	3	4	5	2	3	3	105*
Bruine kiekendief	-	25	-	-	-	25	20
Dwergstern	58	37	72	112	66	69	300*
Grote stern	1.593	1.458	6	3.307	1.533	1.579	6.200*
Kluut	253	148	145	136	151	167	2.000*
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	420
Strandplevier	0	0	0	0	0	0	220*
Visdief	887	881	1.311	1.321	1.265	1.133	6.500*
Zwartkopmeeuw	561	678	239	579	499	511	400*

Huidige functie plangebied voor broedvogels

De eilanden voor de kust van Scheelhoek zijn belangrijk voor enkele soorten broedvogels die aangewezen zijn voor het Haringvliet (tabel 3.6). Het beheer van de eilanden is specifiek gericht op kustbroedvogels (Strucker *et al.* 2015). Tot en met 2013 kwamen ook grote aantallen van de grote sterns op de eilanden voor Scheelhoek voor. Het grootste aantal broedparen betrof 3.310 paren in 2012. In 2014 broedden geen grote sterns op de Scheelhoekeilanden, de soort kwam wel tot broeden op de enkele kilometers verderop gelegen Slijkplaat (3.090 paar) (Strucker *et al.* 2015).

Op de Plaat van Scheelhoek komen de broedvogels bruine kiekendief, blauwborst en rietzanger voor. Andere soorten broedvogels die aangewezen zijn voor het Haringvliet komen niet voor (Strucker *et al.* 2015). Wel komen roerdomp, waterral, baardman en snor voor (aangewezen vanuit voormalige status Beschermd Natuurmonument).

Op de planlocaties van de ingreep komen enkele paren van rietzanger en blauwborst voor (gegevens Natuurmonumenten). In de slootjes in de graslanden ten zuiden van

het Zuiderdiep komen enkele paren van de rietzanger voor (waarnemingen K. Tanis).

In en rond de planlocatie van de voorzieningen van het innamepunt ten oosten van Middelharnis komen geen kwalificerende broedvogels voor (Strucker *et al.* 2015). Ook biedt het gebied geen potentie voor deze soorten omdat geschikt broedhabitat (moeras, ruigte, schaars begroeide eilanden) voor deze soorten ontbreekt.

Tabel 3.6 Aantallen broedparen op de eilanden voor Scheelhoek van soorten waar Haringvliet voor is aangewezen. Bron: Strucker et al. (2015).

soort	aantal broedparen
Kluut	65
Bontbekplevier	1
Zwartkopmeeuw	14
Visdief	867

3.3.4 Voorkomen van niet-broedvogels waarvoor Haringvliet is aangewezen

Voorkomen in Haringvliet

Het Haringvliet is buiten de broedtijd een belangrijk gebied voor watervogels (tabel 3.7). Vooral de aantallen ganzen (brandgans, grauwe gans) en eenden (smient, wilde eend) zijn betrekkelijk hoog. Ganzen, eenden en kleine zwanen zijn aanwezig in grote delen van het Haringvliet; de grootste concentraties bevinden zich op de Slijkplaat, Tiengemeten, Ventjagersplaten, Scheelhoek en de Korendijkse Slikken. Viseters (fuut, aalscholver) komen verspreid op het open water van het Haringvliet voor. Steltlopers (kluut, goudplevier, Kievit, grutto en wulp) zijn sterk gebonden aan de platen en gorzen in en langs het Haringvliet (Troost 2009).

Huidige functie plangebied voor niet-broedvogels

Op de Plaat van Scheelhoek en in en rond de eilanden van Scheelhoek komen redelijke aantallen ganzen, eenden en steltlopers voor. De aantallen van brandgans en grauwe gans bedragen gemiddeld enkele honderden vogels. De aantallen van kraakeend, wilde eend liggen gemiddeld rond de 100 exemplaren. Van de steltlopers is de goudplevier het meest talrijk met gemiddeld 100 exemplaren (tabel 3.8).

Het telgebied bevat van enkele soorten 10-20% van de populatie van het Natura 2000-gebied Haringvliet. Scheelhoek is daarom van belang voor de doelstellingen van het Natura 2000-gebied voor niet-broedvogels.

Van de gebieden ten zuiden van het Zuiderdiep zijn beperkt telgegevens voorhanden. In het akkergebied grenzend aan Stellendam komen regelmatig grote aantallen van brandgans en grauwe gans voor (tabel 3.9). Deze vogels overnachten zeer waarschijnlijk in het Natura 2000-gebied Haringvliet. Waarschijnlijk is het gehele akkergebied ten zuiden van het Zuiderdiep van belang voor brandgans en grauwe gans.

Tabel 3.7 Seizoengemiddelden (juli t/m juni) van niet-broedvogels 2008/2009- 2012/2013 in Natura 2000-gebied Haringvliet. - = geen gegevens aanwezig. Bron: Netwerk Ecologische Monitoring (SOVON, RWS, CBS), gepubliceerd op www.sovon.nl. Functie: f = foerageren, s = slapen.

Soort	Functie	Aantal in	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	Gemiddelde 08/09-12/13	IHD
Aalscholver	F Seiz. gem.		204	279	266	290	332	274	240
Aalscholver	S Seiz. max.		-	-	-	-	-	-	-
Bergeend	F Seiz. gem.		834	547	575	529	669	631	820
Brandgans	F Seiz. gem.		13.745	14.236	14.819	16.157	13.190	14.429	14.800
Brandgans	S Seiz. max.		-	-	-	30.618	-	30.618	-
Dwerggans	F Seiz. max.		9	10	0	0	0	4	20
Dwerggans	S Seiz. max.		-	-	-	-	-	-	-
Fuut	F Seiz. gem.		110	184	186	219	348	209	160
Goudplevier	F Seiz. gem.		936	140	305	354	134	374	1.600
Grauwe gans	F Seiz. gem.		7.858	7.085	8.724	8.033	7.311	7.802	6.600
Grauwe gans	S Seiz. max.		-	-	-	1.637	-	1.637	-
Grutto	F Seiz. gem.		112	55	83	76	179	101	-
Grutto	S Seiz. max.		-	-	367	-	335	351	290
Kievit	F Seiz. gem.		4.271	1.469	2.248	2.521	1.391	2.380	3.700
zilverreiger	F Seiz. gem.		-	-	-	-	-	-	3
Kleine zwaan	F Seiz. gem.		12	30	2	5	2	10	-
Kleine zwaan	S Seiz. max.		-	-	-	-	-	-	-
Kluut	F Seiz. gem.		120	118	127	77	84	105	160
Kolgans	F Seiz. gem.		301	767	352	396	462	456	400
Kolgans	S Seiz. max.		-	-	-	-	-	-	-
Krakeend	F Seiz. gem.		2.535	2.625	3.401	2.443	2.490	2.699	860
Kuifeend	F Seiz. gem.		3.713	2.008	2.365	2.281	2.356	2.545	3.600
Lepelaar	F Seiz. gem.		105	76	52	51	59	69	160
Meerkoet	F Seiz. gem.		2.823	2.836	3.119	4.641	4.086	3.501	2.300
Pijlstaart	F Seiz. gem.		179	136	86	221	277	180	30
Slechtvalk	F Seiz. max.		10	10	6	11	12	10	8
Slobeend	F Seiz. gem.		372	157	472	535	614	430	90
Smient	S Seiz. gem.		8.080	8.822	5.462	3.115	4.124	5.921	8.900
Topper	F Seiz. gem.		1	1	4	4	-	3	120
Visarend	F Seiz. max.		1	1	1	1	1	1	3
Wilde eend	F Seiz. gem.		4.745	3.097	4.052	3.821	3.738	3.891	6.100
Wintertaling	F Seiz. gem.		1.239	2.555	2.296	2.232	3.451	2.355	770
Wulp	F Seiz. gem.		171	88	160	180	154	151	210
Wulp	S Seiz. max.		-	-	-	-	-	-	-

In en rond de planlocatie van de voorzieningen van het innamepunt zijn de aantallen van kwalificerende niet-broedvogels relatief laag. In het winterhalfjaar wordt de kustzone gebruikt door enkele honderden rustende kuifeenden en meerkoeten. De grasgorzen worden in het winterhalfjaar gebruikt door kleine aantallen ganzen (grauwe gans, brandgans). In het zomerhalfjaar gebruiken hooguit enkele tientallen watervogels de kustzone en grasgorzen (wilde eend, meerkoet, fuut, aalscholver) (Troost 2009).

Tabel 3.8 Seizoengemiddelden (juli t/m juni) van niet-broedvogels 2008/2009- 2012/2013 in het telvak 2108 (Scheelhoek). Bron: Provincie Zuid-Holland 2015.

	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	Gemiddelde
Aalscholver	6	22	7	10	15	12
Bergeend	40	17	31	28	37	31
Brandgans	785	224	446	451	506	483
Fuut	3	1	6	7	12	6
Goudplevier	391	26	42	12	47	104
Grauwe gans	407	198	516	321	260	341
Grutto	0	0	2	9	5	3
Kievit	326	29	171	107	113	149
Kleine zilverreiger	0	0	0	0	0	0
Kleine zwaan	5	3	2	2	1	3
Kluut	1	0	6	1	5	3
Kolgans	9	3	60	22	13	21
Krakeend	71	195	111	89	104	114
Kuifeend	19	8	87	84	70	54
Lepelaar	14	2	4	8	12	8
Meerkoet	80	42	57	142	93	83
Pijlstaart	0	0	0	0	0	0
Slechtvalk	0	0	0	0	0	0
Slobeend	8	0	2	1	6	4
Smient	48	17	41	2	82	38
Visarend	0	0	0	0	0	0
Wilde eend	68	53	159	20	92	79
Wintertaling	3	2	13	11	41	14
Wulp	3	0	12	1	7	5

Tabel 3.9 Maximale aantallen (juli t/m juni) van ganzen, zwanen en kievit 2008- 2013 in het telvak 2148 (Scheelhoek). Bron: Provincie Zuid-Holland 2015.

soort	maximaal aantal 2008-2013
Brandgans	2640
Grauwe gans	650
Kievit	24

4 Effecten op Haringvliet

4.1 Mogelijke effecten en de invloedssfeer van het project

De ingrepen vinden merendeels in het Natura 2000-gebied Haringvliet plaats. Alleen een deel van de bestaande transportleiding in Scheelhoek ligt net 5 m buiten het Natura 2000-gebied. Vanwege de korte afstand en het feit dat binnen het Natura 2000-gebied op 5 m afstand een andere transportleiding loopt die ook wordt verwijderd, wordt deze transportleiding behandeld alsof die in het Natura 2000-gebied ligt.

Effecten die door de ingrepen kunnen optreden zijn:

- verlies aan areaal;
- versnippering;
- hydrologische veranderingen;
- veranderingen door additionele stikstofdepositie;
- verstoring tijdens de uitvoering van de werkzaamheden (geluid, licht, beweging).

Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen effecten tijdens de aanleg en effecten in de gebruiksfase.

4.2 Bepaling van effecten

4.2.1 Effecten op habitattypen

1. Verwijderen pompstation Scheelhoek en oude transportleidingen

Effecten zijn alleen te verwachten waar het habitattypen H3270 - Slikkige rivieroever zich langs het tracé van de te verwijderen transportleiding bevindt (figuur 3.2). Het verwijderen van de oude transportleidingen alhier leidt echter niet tot areaalverlies of versnippering. Tijdens het verwijderen van de bestaande transportleidingen wordt weliswaar een smalle strook grond met mogelijk dit habitatype aangetast, maar dit kan zich na realisatie van de ingreep herstellen. Slikkige rivieroever worden gekenmerkt door pioniervegetaties en zijn van nature te vinden op net ontstane, nog spaarzaam begroeide rivieroever. De ingreep zorgt voor een verstoring van de grond die gunstig is voor dit habitatype. Areaalverlies of versnippering zijn uitgesloten.

Op de locatie van het pompstation komt op dit moment geen beschermd habitatype voor. Na het verwijderen van het pompstation wordt de locatie naar natuurlijke staat teruggebracht. Hier kan zich in principe een beschermd habitatype ontwikkelen dat er voorheen niet was. Areaalverlies of versnippering zijn uitgesloten.

Effecten van stikstofdepositie als gevolg van de inzet van rupskranen bij het verwijderen van de transportleiding en het pompstation zijn uitgesloten. De habitattypen waar Haringvliet voor is aangewezen zijn niet gevoelig voor stikstofdepositie (Anoniem 2013).

2. Aansluiten nieuwe leiding op bestaande leiding en uitstroompunt (varianten 1, 2 en 3)

Op de tracés van de drie varianten bevinden zich geen habitattypen met instandhoudingsdoelstellingen. Effecten van areaalverlies of versnippering zijn derhalve uitgesloten.

Effecten van stikstofdepositie zijn eveneens uitgesloten, omdat de habitattypen waarvoor Haringvliet is aangewezen ongevoelig zijn voor stikstofdepositie (Anoniem 2013).

Om de koppeling tussen de nieuwe en de bestaande transportleiding in de Scheelhoek te maken wordt de grondwaterstand op het koppelpunt tijdelijk verlaagd middels een verticale drain. Deze verlaging is van zeer korte duur (enkele dagen) en reikt bovendien over een gering oppervlak (enkele meters) waardoor veranderingen in de hydrologie van het Natura 2000-gebied op voorhand zijn uit te sluiten.

In de gebruiksfase ligt de nieuwe transportleiding onder de grond. Effecten op het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen zijn daardoor uitgesloten.

3. Extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt

Op de locatie van het nieuwe innamepunt bevinden zich geen beschermde habitattypen, ook niet in de directe omgeving daarvan. Zowel in de aanlegfase, als in de gebruiksfase zijn nadelige effecten uitgesloten.

Tabel 4.1 *Overzicht (mogelijke) effecten op habitattypen waarvoor Haringvliet is aangewezen.*

Naam	Effecten op omvang	Effecten op kwaliteit
H3270 - Slikkige rivieroever	Geen	Geen
H6430B - Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	Geen	Geen
H91E0A - *Vochtige alluviale bossen (zachtouthoobossen)	Geen	Geen

Met een asterisk aangegeven habitatype is een zogenaamde prioritair habitatype (bijlage 1).

4.2.2 Effecten op soorten van Bijlage 2 HR

1. Verwijderen pompstation Scheelhoek en oude transportleidingen

Vissen

Effecten op beschermde vissoorten zijn uitgesloten, omdat de locaties van de te verwijderen transportleidingen en pompstation geen functie voor deze soorten hebben.

Noordse woelmuis

Werkzaamheden in Scheelhoek leiden tot tijdelijke vernietiging van bestaand leefgebied van noordse woelmuizen. De aantasting van het leefgebied is echter beperkt ten opzichte van het beschikbare leefgebied in Scheelhoek. Tevens wordt na uitvoering van de werkzaamheden de oorspronkelijke situatie hersteld. Er treedt derhalve geen blijvend verlies aan leefgebied op. Dieren kunnen zich hier na enige tijd

(enkele maanden) opnieuw vestigen. De ingreep wordt bovendien in de winter uitgevoerd en dat is buiten het voortplantingsseizoen van de noordse woelmuis. Dieren (vrouwjes) zijn dan niet aan één locatie (nest met jongen) gebonden en kunnen zich tijdelijk buiten de ingreeplocaties terugtrekken. Areaalverlies of versnippering treedt niet op.

Het leefgebied van noordse woelmuizen is niet gevoelig voor stikstofdepositie (Anoniem 2013). Effecten van het gebruik van rupskransen zijn daarom uitgesloten.

In de gebruiksfase vinden in dit deel van Scheelhoek geen activiteiten plaats. Effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn uitgesloten, zowel in de aanleg-, als in de gebruiksfase.

2. Aansluiten nieuwe leiding op bestaande leiding en uitstroompunt (varianten 1, 2 en 3)

Vissen

Effecten op beschermde vissoorten zijn uitgesloten, omdat de tracés van de te verwijderen transportleiding en nieuwe transportleiding geen functie voor deze soorten hebben. De waterkwaliteit van spoelwater is zodanig goed dat uitstroom van spoelwater geen effect zal hebben op de voorkomende vispopulaties.

Noordse woelmuis

De activiteiten in de aanlegfase zijn vergelijkbaar aan die bij punt 1. Er is in deze fase dus alleen een zeer beperkt en tijdelijk effect op het beschikbare leefgebied. Na realisatie van de ingrepen is de oorspronkelijke situatie hersteld. Negatieve effecten in de aanlegfase zijn uitgesloten.

In de gebruiksfase zal de locatie van de koppeling eenmaal per jaar worden bezocht om de transportleiding schoon te spuiten. Indien het systeem goed werkt (geen lucht en voldoende snelheid), kan dit zelfs minder worden. De verstoring van het leefgebied van noordse woelmuizen die hierbij optreedt is verwaarloosbaar. Effecten op instandhoudingsdoelen in de gebruiksfase zijn uitgesloten.

3. Extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt

Vissen

De pijlers van het remmingswerk zullen in de bodem van het Haringvliet worden geheid of getrild. Dit leidt tot geluidstrillingen waar vissen gevoelig voor zijn. Op de locatie van het remmingswerk of de omgeving daarvan komen echter geen populaties van beschermde vissoorten voor. Mogelijk passeert een enkele trekvis (zeeprik, rivierprik, elft, fint en zalm) de locatie tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. Deze zal de locatie mijden. Dit voorkomt de doortrek echter niet, want het Haringvliet is breed genoeg om een doorgang te vinden waar de versturende werking van de trillingen nihil is. Negatieve effecten in de aanlegfase zijn uitgesloten.

De locatie van het innamepunt heeft geen noemenswaardige functie voor beschermde vissoorten. De locatie wordt mogelijk incidenteel gepasseerd door de trekvissen

(zeeprik, rivierprik, elft, fint en zalm), maar zij ondervinden daarbij geen hinder van de aanwezigheid van het innamepunt en het remmingswerk. Negatieve effecten in de gebruiksfase zijn derhalve eveneens uitgesloten.

Noordse woelmuis

Het buitendijkse gebied waar het nieuwe innamepunt komt vormt geen geschikt leefgebied voor noordse woelmuizen. Effecten op deze locatie zijn uitgesloten.

Tabel 4.2 Overzicht (mogelijke) effecten op soorten van Bijlage 2 waarvoor Haringvliet is aangewezen.

Naam	Effecten op omvang leefgebied	Effecten op kwaliteit leefgebied	Effecten op populatie
H1095 - Zeeprik	Geen	Geen	Geen
H1099 - Rivierprik	Geen	Geen	Geen
H1102 - Elft	Geen	Geen	Geen
H1103 - Fint	Geen	Geen	Geen
H1106 - Zalm	Geen	Geen	Geen
H1134 - Bittervoorn	Geen	Geen	Geen
H1163 - Rivierdonderpad	Geen	Geen	Geen
H1340 - *Noordse woelmuis	Tijdelijk klein verlies leefgebied	Geen	Geen

Met een asterisk aangegeven soorten zijn zogenaamde prioritaire soorten (zie bijlage 1).

4.2.3 Effecten op broedvogels

1. Verwijderen pompstation Scheelhoek en oude transportleidingen

De werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen (maart tot en met augustus) van vogels. Er is daarom geen sprake van verstoring van broedende vogels in de aanlegfase.

De leefgebieden van de beschermde broedvogels zijn niet gevoelig voor stikstofdepositie (Anoniem 2013). Echter, geschikte nestplaatsen van grondbroeders als grote stern, visdief, bontbekplevier, strandplevier, kluut, dwergstern en zwartkopmeeuw op de eilandjes voor de kust van Scheelhoek (kale stranden en zandvlaktes) verdwijnen door verruiging. In eerste instantie is dit het gevolg van het wegvallen van de natuurlijke dynamiek van het gebied. De indruk in het veld is dat onder invloed van N-depositie de vegetatiesuccessie versneld verloopt naar ruigte en/of struweel (Anoniem 2013). Extra stikstofdepositie tijdens het verwijderen van de transportleiding en het pompstation zouden dit proces nog meer kunnen versnellen. De depositie van stikstof op deze eilandjes als gevolg van het gebruik van de rupskranen is echter zo minimaal (minder dan 0,02 mol/ha/jr; volgens berekening met www.aerius.nl) dat effecten kunnen worden uitgesloten.

Het verwijderen van de leiding gaat tijdelijk ten koste van een beperkte hoeveelheid rietvegetatie van maximaal 1 ha. In deze rietvegetatie komen enkele paren van

blauwborst en rietzanger voor. Andere soorten komen niet voor; bovendien is de rietvegetatie door de beperkte breedte niet geschikt voor andere kwalificerende broedvogels omdat deze te droog (roerdomp, waterral, snor, baardman, grote karekiet) of te smal is (bruine kiekendief). Omdat het vergraven riet niet in een half jaar herstelt is in de gebruiksfase gedurende één broedseizoen tijdelijk minder broedgelegenheid voor blauwborst en rietzanger beschikbaar. De effecten zijn als verwaarloosbaar klein te beschouwen. In de directe omgeving is voor blauwborst en rietzanger ruim voldoende alternatief broedhabitat voorhanden. Er zijn daarom geen gevolgen voor de aantallen broedvogels van rietzanger en blauwborst in het Natura 2000-gebied Haringvliet. Effecten op instandhoudingsdoelen zijn uitgesloten.

2. Aansluiten nieuwe leiding op bestaande leiding (varianten 1, 2 en 3)

In het plangebied ten zuiden van het Zuiderdiep kunnen in de met riet begroeide sloten enkele paren van de rietzanger voorkomen. Omdat de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden is geen sprake van verstoring van broedvogels in de omgeving van de werkzaamheden. Het verwijderen van de leiding gaat tijdelijk ten koste van een beperkte hoeveelheid rietvegetatie van maximaal enkele tientallen vierkante meters. In de gebruiksfase is hierdoor gedurende één broedseizoen tijdelijk minder broedgelegenheid voor de rietzanger beschikbaar. De effecten zijn als verwaarloosbaar klein te beschouwen. In de directe omgeving is voor de rietzanger ruim voldoende alternatief broedhabitat voorhanden. Er zijn daarom geen gevolgen voor de aantallen broedvogels van de rietzanger in het Natura 2000-gebied Haringvliet. Zowel in de aanlegfase als de gebruiksfase zijn effecten op instandhoudingsdoelen uitgesloten.

Ook effecten van stikstofdepositie op rietzangers zijn uitgesloten. Deze soort is niet afhankelijk van leefgebied dat gevoelig is voor stikstofdepositie.

3. Extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt

De werkzaamheden bij het nieuwe innamepunt vinden gedeeltelijk plaats in de periode van het broedseizoen. In en rond de planlocatie komen echter geen kwalificerende broedvogels voor. Er zijn gedurende de werkzaamheden en in de gebruiksfase geen effecten op broedvogels. Effecten op instandhoudingsdoelen zijn uitgesloten.

Tabel 4.3 Overzicht (mogelijke) effecten op broedvogels waarvoor Haringvliet is aangewezen.

Naam	Effecten op omvang leefgebied	Effecten op kwaliteit leefgebied	Effecten op populatie
A081 - Bruine Kiekendief	Geen	Geen	Geen
A132 - Kluut	Geen	Geen	Geen
A137 - Bontbekplevier	Geen	Geen	Geen
A138 - Strandplevier	Geen	Geen	Geen
A176 - Zwartkopmeeuw	Geen	Geen	Geen
A191 - Grote stern	Geen	Geen	Geen

A193 - Visdief	Geen	Geen	Geen
A195 - Dwergstern	Geen	Geen	Geen
A272 - Blauwborst	Tijdelijk klein verlies leefgebied	Geen	Geen
A295 - Rietzanger	Tijdelijk klein verlies leefgebied	Geen	Geen

4.2.4 Effecten op niet-broedvogels

1. Verwijderen pompstation Scheelhoek en oude transportleidingen

De werkzaamheden vinden plaats gedurende maximaal twee maanden in het winterhalfjaar en zijn eenmalig. Na verwijdering vinden geen activiteiten meer plaats.

De werkzaamheden vinden niet gelijktijdig plaats met het koppelen van de nieuwe aan bestaande drinkwatertransportleiding in Scheelhoek. Deze periode valt samen met de aanwezigheid van kwalificerende niet-broedvogels in Scheelhoek (ganzen, eenden, steltlopers) en de akkers ten zuiden van het Zuiderdiep (ganzen). De werkzaamheden kunnen gedurende een periode van twee maanden tot op enkele honderden meters tot verontrusting van vogels leiden (Krijgsveld *et al.* 2008). Gerekend met een maximale verstoringafstand van 300 m betekent dit dat circa 80 ha van het telvak 2108 en 30 ha ten zuiden van het Zuiderdiep wordt beïnvloed. Dit is circa 1/5 deel van het telvak 2108. In het telvak en directe omgeving zijn voldoende uitwijkmogelijkheden voor vogels die door de werkzaamheden worden verontrust. De leefgebieden die binnen de verstoringafstand liggen (open water, grasland) komen ook elders in het telvak in een grotere omvang voor. Dit geldt ook voor de foeragerende ganzen op de akkers ten zuiden van het Zuiderdiep. In de omgeving is vele honderden hectaren aan alternatief akkerland voorhanden. Daarnaast zijn betreffende akkers middels de dijk voor een belangrijk deel ook visueel afgescheiden van het plangebied.

Omdat vogels lokaal kunnen uitwijken zijn er geen gevolgen voor de aantallen niet-broedvogels van het Natura 2000-gebied Haringvliet. Er zijn gedurende de werkzaamheden en in de gebruiksfase geen effecten op niet-broedvogels. Effecten op instandhoudingsdoelen zijn uitgesloten.

De niet-broedvogels zijn niet afhankelijk van stikstofgevoelige leefgebieden. Effecten van stikstofdepositie door het gebruik van rupskranen zijn daarom uit te sluiten.

2. Aansluiten nieuwe leiding op bestaande leiding (varianten 1, 2 en 3)

De werkzaamheden vinden plaats gedurende maximaal twee maanden in het winterhalfjaar. De werkzaamheden vinden niet gelijktijdig plaats met het verwijderen van het pompstation Scheelhoek en de oude transportleidingen. Deze periode valt samen met de aanwezigheid van kwalificerende niet-broedvogels in Scheelhoek (ganzen, eenden, steltlopers) en de akkers ten zuiden van het Zuiderdiep (ganzen). De werkzaamheden kunnen gedurende een tijdelijke periode van twee maanden tot op enkele honderden meters tot verontrusting van vogels leiden (Krijgsveld *et al.*

2008). Gerekend met een maximale verstoringafstand van 300 m betekent dit dat in varianten 2 en 3 circa 70 ha van het telvak 2108 en 50 ha ten zuiden van het Zuiderdiep wordt beïnvloed. In variant 1 is dit gebied beperkt tot respectievelijk circa 15 en 15 ha. Dit betekent dat in varianten 2 en 3 een kleine 1/5 deel van het telvak 2108 wordt beïnvloed. In het telvak en de directe omgeving zijn voldoende uitwijkmogelijkheden voor vogels die door de werkzaamheden worden verontrust. De habitats die binnen de verstoringafstand liggen (open water, grasland) komen ook elders in het telvak in een grotere omvang voor. Dit geldt ook voor de foeragerende ganzen op de akkers ten zuiden van het Zuiderdiep. In de omgeving is vele honderden hectaren aan alternatief akkerland voorhanden. Omdat vogels lokaal kunnen uitwijken zijn er geen gevolgen voor de aantallen niet-broedvogels van het Natura 2000-gebied Haringvliet. Er zijn gedurende de werkzaamheden en in de gebruiksfase geen effecten op niet-broedvogels. Effecten op instandhoudingsdoelen zijn uitgesloten.

De niet-broedvogels zijn niet afhankelijk van stikstofgevoelige leefgebieden. Effecten van stikstofdepositie door het gebruik van rupskransen zijn daarom uit te sluiten.

In de gebruiksfase zal de locatie van de koppeling eenmaal per jaar worden bezocht om de transportleiding schoon te spuiten. Indien het systeem goed werkt (geen lucht en voldoende snelheid), kan dit zelfs minder worden. De verstoring van het leefgebied van de niet-broedvogels die hierbij optreedt is verwaarloosbaar. Effecten op instandhoudingsdoelen in de gebruiksfase zijn uitgesloten.

3. Extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt

De aanleg van de extra voorzieningen van het innamepunt is voorzien in de periode april – juli 2016. In deze periode zijn de aantallen van kwalificerende niet-broedvogels relatief laag en wordt Haringvliet door hooguit zeer kleine aantallen vogels gebruikt. De werkzaamheden kunnen gedurende een tijdelijke periode van vier maanden tot op enkele honderden meters tot verontrusting van kleine aantallen kwalificerende niet-broedvogels leiden. In de directe omgeving zijn voldoende uitwijkmogelijkheden voor vogels die door de werkzaamheden worden verontrust. Er zijn gedurende de werkzaamheden en in de gebruiksfase geen effecten op niet-broedvogels. Effecten op instandhoudingsdoelen zijn uitgesloten.

Tabel 4.4 Overzicht (mogelijke) effecten op niet-broedvogels waarvoor Haringvliet is aangewezen.

Naam	Effecten op omvang leefgebied	Effecten op kwaliteit leefgebied	Effecten op populatie
A005 - Fuut	Geen	Geen	Geen
A017 - Aalscholver	Geen	Geen	Geen
A026 - Kleine Zilverreiger	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A034 - Lepelaar	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A037 - Kleine Zwaan	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A041 - Kolgans	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen

A042 - Dwerggans	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A043 - Grauwe Gans	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A045 - Brandgans	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A048 - Bergeend	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A050 - Smient	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A051 - Krakeend	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A052 - Wintertaling	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A053 - Wilde eend	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A054 - Pijlstaart	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A056 - Slobeend	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A061 - Kuifeend	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A062 - Toppereend	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A094 - Visarend	Geen	Geen	Geen
A103 - Slechtvalk	Geen	Geen	Geen
A125 - Meerkoet	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A132 - Kluut	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A140 - Goudplevier	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A142 - Kievit	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A156 - Grutto	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen
A160 - Wulp	Geen	Geringe tijdelijke verstoring	Geen

4.3 Mitigerende maatregelen

Omdat effecten afwezig zijn of verwaarloosbaar klein en tijdelijk is mitigatie niet nodig.

4.4 Cumulatieve effecten

Mogelijke effecten (tijdelijk verlies klein stukje leefgebied, tijdelijk geringe verstoring) zijn dermate klein dat cumulatie met andere effecten niet kwantificeerbaar of meetbaar is of niets toevoegt. Binnen twee jaar is daarnaast de oorspronkelijke situatie weer geheel hersteld

4.5 Significantie van effecten

Omdat er geen effecten zijn of deze verwaarloosbaar zijn, is het uitgesloten dat er significante effecten zijn.

5 Nee, tenzij-toets NNN

5.1 Wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN

Voor ingrepen binnen het Nationaal Natuurnetwerk (NNN) geldt een 'nee, tenzij'-benadering. Dit houdt in dat er geen bestemmingswijzigingen mogelijk zijn, als daardoor de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied significant worden aangetast. Ook moet worden aangetoond dat reële alternatieven voor het plan ontbreken en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. Om deze 'nee, tenzij'-benadering toe te passen is de richtlijn 'Spelregels EHS' (Rijk en Provincies 2007) toegepast. Deze nota geeft voor alle provincies een voorzet voor de uitwerking aan het compenseren van bos en natuur.

De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de actuele en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. Het gaat daarbij om: de bij het gebied behorende natuurdoelen en -kwaliteit, geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde.

Figuur 5.1 toont de ligging van de drinkwatertransportleidingen ten opzichte van het Nationaal Natuurnetwerk (NNN). De transportleidingen liggen bijna allemaal in het NNN, met uitzondering van een deel van de te verwijderen transportleiding naar het oude innamepunt. Het nieuwe innamepunt ten oosten van Middelharnis ligt geheel in het NNN (Grote wateren).

Figuur 5.1 Ligging van de drinkwatertransportleidingen ten opzichte van het NNN.

De Provincie Zuid-Holland heeft de wezenlijke waarden en kenmerken voor het NNN in deze provincie in het Natuurbeheerplan 2015 vastgelegd (Provincie Zuid-Holland 2014a) in de vorm van beheertypen en, indien van toepassing, de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden. Ook de voorwaarden en omgevingscondities die noodzakelijk zijn voor de realisatie van beheertypen worden tot de wezenlijke waarden en kenmerken gerekend. De bescherming hiervan is vastgelegd in de Provinciale Verordening Ruimte (Provincie Zuid-Holland 2015) en de Provinciale Structuurvisie (Provincie Zuid-Holland 2014b). De compensatieregels staan beschreven in de beleidsregel 'Compensatie natuur, recreatie en landschap Zuid-Holland 2013' (Provincie Zuid-Holland 2013).

5.2 Effecten op het NNN

5.2.1 Scheelhoek

Effect op areaal

Zowel voor het verwijderen van het oude pompstation en de aangrenzende transportleidingen, als voor de drie varianten waarop de nieuwe transportleiding aan bestaande transportleidingen wordt gekoppeld geldt dat de ingrepen geen effect op areaal hebben. Tijdens de uitvoering van de ingrepen wordt weliswaar door graafwerkzaamheden schade aan beheertypen aangericht, maar dit wordt na de aanleg hersteld. De drinkwatertransportleiding komt ondergronds te liggen, zodat na het sluiten van de open ontgravingen de bovengronds gelegen beheertypen zich kunnen herstellen of ontwikkelen voor zover ze nog niet aanwezig zijn.

Effect op kwaliteit

De kwaliteit van het NNN, in casu beheertypen, zal na uitvoering van de ingreep wat minder zijn dan daar voor, omdat de grond verstoord is. Na enige tijd zal zich dit herstellen. Er is daarom sprake van een tijdelijk kwaliteitsverlies op plekken waar het gewenste beheertype voorafgaand aan de werkzaamheden aanwezig was. Op plekken waar het gewenste beheertype nog niet aanwezig is blijven de mogelijkheden om dit te ontwikkelen aanwezig. Effecten op de kwaliteit van het NNN zijn daarom uitgesloten, compensatie is niet nodig.

De kwaliteit van andere wezenlijke kenmerken en waarden, zoals geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde worden niet blijvend aangetast. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden worden wel de rust, de stilte en de belevingswaarde in het plangebied aangetast. Dit is echter van korte duur (enkele maanden), waarna de oude situatie terugkeert.

Effect op samenhang

Langs het tracés van de drinkwatertransportleidingen treedt geen effect op de samenhang van wezenlijke waarden en kenmerken op.

5.2.2 Nieuw innamepunt

Effect op areaal

De inlaat bevindt zich onder water op de bodem van het Haringvliet en neemt een zeer gering oppervlak in beslag, hooguit 1 m². Het remmingswerk rondom de inlaat bestaat uit meerdere pijlers die gefundeerd in de bodem van het Haringvliet komen. Elke pijler neemt een gering oppervlak (1m²) in beslag. Ten opzichte van het oppervlak van het Haringvliet is het totale oppervlak dat door de inlaat en het remmingswerk wordt ingenomen verwaarloosbaar klein. Het leidt niet tot een verlies aan continuïteit van het NNN.

Effect op kwaliteit

De inlaat en het remmingswerk hebben geen nadelige effecten op de kwaliteit van het NNN. Er wordt geen beheertype aangetast en ook wordt de ontwikkeling van beheertypen door de aanwezigheid van de inlaat en het remmingswerk niet belemmerd. Effecten op de kwaliteit van het NNN zijn daarom uitgesloten, compensatie is niet nodig.

De kwaliteit van andere wezenlijke kenmerken en waarden, zoals geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde worden niet aangetast. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden worden wel de rust, de stilte en de belevingswaarde rond het nieuwe innamepunt aangetast. Dit is echter van korte duur (1 week), waarna de oude situatie terugkeert.

Effect op samenhang

De aanleg van een inlaat met remmingswerk heeft geen nadelige effecten op de samenhang van wezenlijke waarden en kenmerken.

5.3 Mitigatie en compensatie

Er zijn geen mitigerende of compenserende maatregelen nodig.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

6.1.1 Natuurbeschermingswet 1998

Effecten van drie ingrepen op het Natura 2000-gebied Haringvliet zijn beoordeeld. Het betreft:

1. verwijderen pompstation Scheelhoek en oude transportleidingen;
2. aansluiten nieuwe leiding op bestaande leiding plus aanleg uitstroomvoorziening (varianten 1, 2 en 3);
3. extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt in het Haringvliet tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet.

Voor alle drie de ingrepen zijn effecten op Haringvliet uitgesloten.

6.1.2 NNN

Ten aanzien van het Nationaal Natuurnetwerk (NNN) zijn effecten van dezelfde drie ingrepen beoordeeld als ten aanzien van de Nb-wet. Geconcludeerd wordt dat aantasting van wezenlijke kenmerken van het NNN beschouwd op landschapsniveau niet worden aangetast. Ook treden geen effecten op beheertypen op.

6.2 Aanbevelingen

6.2.1 Mitigatie

Door het ontbreken van effecten of omdat ze minimaal en tijdelijk zijn is geen mitigatie noodzakelijk. Dit geldt zowel ten aanzien van de het Natura 2000-gebied Haringvliet als ten aanzien van het Nationaal Natuurnetwerk.

6.2.2 Compensatie

Omdat er geen resteffecten zijn is geen mitigatie nodig. Dit geldt zowel ten aanzien van de het Natura 2000-gebied Haringvliet als ten aanzien van het Nationaal Natuurnetwerk.

6.2.3 Nader onderzoek

Er is geen noodzaak voor nader onderzoek.

7 Literatuur

- Anoniem, 2013. Document PAS-analyse. Herstelstrategieën voor Haringvliet. Tweede Kamer, december 2013.
- Kranenbarg, J., R.P.J.H. Struijk, M. Schiphouwer, J. Bergsma, K. Didderen & J.E. Herder, 2015. De vissen van Zuid-Holland. Stichting RAVON, Nijmegen en Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Krijgsveld, K.L., R.R. Smits & J. van der Winden, 2008. Verstoringgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Rapport 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Maatkamp, G., L. Linnartz & L. Linnartz, 2010. De noordse woelmuis op Goeree-Overflakkee. *Sterna* 55(1): 26-27.
- Provincie Zuid-Holland, 2013. Beleidsregel compensatie natuur, recreatie en landschap Zuid-Holland 2013. Provinciaal blad van Zuid-Holland 138 (16 juli 2013). Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Provincie Zuid-Holland, 2014a. Natuurbeheerplan 2015. Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 9 september 2014. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Provincie Zuid-Holland, 2014b. Visie ruimte en mobiliteit. Vastgesteld door Provinciale Staten op 9 juli 2014. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Provincie Zuid-Holland, 2015. Verordening ruimte 2014. Geconsolideerde versie per 1 juli 2015. Vastgesteld door Provinciale Staten op 4 maart 2015. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Strucker, R.C.W., F.A. Arts & M.S.J. Hoekstein, 2015. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2014. Delta Project Management, Culemborg / RWS Centrale Informatievoorziening, Delft.
- Troost, K., 2009. Doelendocument Natura 2000 Deltagebied. Uitwerking van Natura 2000 waarden in omvang, ruimte en tijd. Delta Project Management, Culemborg.
- Van Kessel, N., M. Dorenbosch, J. Kranenbarg, G. van der Velde en R. Leuven, 2014a. Invasieve grondels in de grote rivieren en hun effect op de beschermde Rivierdonderpad. *De Lev. Nat.* 115(3): 122-128.
- Van Kessel, N., B. Niemeijer & G. Hoogerwerf, 2014b. Jaarrapportage Actieve vismonitoring zoete Rijkswateren. Samenstelling van de visstand in de grote rivieren gedurende het winterhalfjaar 2012-2013. Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV, Nijmegen.
- Wansink, D.E.H. & K.D. van Straalen, 2015. Natuurtoets compenserende maatregelen Kierbesluit – Goeree. Toetsing in het kader van de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Ecologische Hoofdstructuur – Aangepaste versie. Rapportnummer 14-267. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage worden de wettelijke kaders voor ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen beschreven. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§ 1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§ 1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) bepaalt de procedures bij ruimtelijke ingrepen (§ 1.4). De regels voor de Natuurnetwerk Nederland / Ecologische Hoofdstructuur zijn opgenomen in het Barro (§ 1.5). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.6)

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen. De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen. De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)	
Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden. Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels, AmvB art. 75²).

² Voor soortenlijsten zie: *Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*. 23 februari 2005.

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn³.

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling van verbodsbepalingen, mits men werkt op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verleend op grond van dwingende redenen van groot openbaar belang, van het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna.

Vogels

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond⁴.

Dat betekent dat alle activiteiten die leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd. Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁵.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in of bij wet genoemd belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

³ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

⁴ Zie vorige voetnoot.

⁵ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de verblijfplaatsen van dieren steeds kunnen blijven functioneren. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) heeft tot doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland. De belangrijkste zijn Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten.

Beheerplan

Beheerplan van Natura 2000-gebieden

Artikel 19a lid 1: Gedeputeerde staten stellen voor een gebied een beheerplan vast waarin wordt beschreven welke instandhoudingsmaatregelen getroffen dienen te worden en op welke wijze. Tevens kan het beheerplan beschrijven welke handelingen en ontwikkelingen in het gebied en daarbuiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling niet in gevaar brengen, mede gelet op de instandhoudingsmaatregelen die worden getroffen.

lid 3: Tot de inhoud van een beheerplan behoren ten minste

- a. een beschrijving van de beoogde resultaten met het oog op het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding in het aangewezen gebied mede in samenhang met het bestaande gebruik in dat gebied en, voor zover relevant voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling, daarbuiten
- b. een overzicht op hoofdlijnen van de noodzakelijke maatregelen met het oog op de onder a bedoelde resultaten.

lid 10: Voor zover er in een beheerplan projecten worden opgenomen die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, wordt het beheerplan eerst vastgesteld nadat gedeputeerde staten een passende beoordeling hebben gemaakt van de gevolgen voor het gebied, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied, en is voldaan aan de voorwaarden, genoemd in de artikelen 19g en 19h.

Habitattoets voor activiteiten in of nabij Natura 2000-gebieden

In de habitattoets dient onderzocht te worden of een activiteit, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, negatieve effecten voor een Natura 2000-gebied kan hebben en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. In beginsel dient dit plaats te vinden door middel van een passende beoordeling. Om procedurele redenen kan er voor worden gekozen om een oriëntatiefase – soms ook wel ‘voortoets’ genoemd – te doorlopen. De inhoudelijke studie is in grote lijnen identiek. De oriëntatiefase kan leiden tot de conclusie dat een passende beoordeling noodzakelijk is als significante effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. In de passende beoordeling kan aanvullend onderzoek uitgevoerd worden, er kunnen in de passende beoordeling

ook mitigerende maatregelen opgenomen worden die er voor zorgen dat significante effecten met zekerheid zijn uit te sluiten.

In een 'oriëntatiefase' of 'passende beoordeling' worden de effecten apart en in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten') beoordeeld. In de oriëntatiefase dient de beoordeling plaats te vinden zonder de mitigerende maatregelen mee te wegen, al kan het zinvol zijn de mitigatiemogelijkheden vast in beeld te brengen.

De toetsen kunnen de volgende uitkomsten hebben.

- Er treden met zekerheid *geen effecten* op; er is geen vergunning op grond van de NBwet nodig en evenmin aanvullende maatregelen. Wel wordt aanbevolen de conclusies van dit onderzoek aan het bevoegd gezag voor te leggen.
- *Significant negatieve effecten kunnen niet worden uitgesloten*. Voor activiteiten die (mogelijk) een significant hebben is een vergunning nodig, die kan worden aangevraagd op basis van een "passende beoordeling" en na het doorlopen van de ADC-toets (zie Bijlage 1). Vooroverleg met het bevoegd gezag is noodzakelijk.
- Er zijn (mogelijk) *wel effecten, maar die zijn beperkt en zeker niet significant*, bepaalt het bevoegd gezag of er vergunning nodig is. In de vergunningsvoorschriften kunnen maatregelen worden opgelegd om negatieve effecten te verminderen of te voorkomen. Deze maatregelen zijn niet nodig om significante effecten te voorkomen.

Het verdient altijd aanbeveling de uitkomsten van de toets met het bevoegd gezag te bespreken.

Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten mag een vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Habitattoets: de toetsing van projecten en plannen volgens de Nbwet (verkort)

Artikel 19d, lid1: Het is verboden zonder vergunning (...) projecten te realiseren of andere handelingen te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling (...) de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstoring effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Artikel 19e: [Het bevoegd gezag] houdt bij het verlenen van een vergunning rekening

- a. met de gevolgen die een project of andere handeling, waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, kan hebben voor een Natura 2000-gebied;
- b. met een vastgesteld beheerplan, en
- c. vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, alsmede regionale en lokale bijzonderheden.

Artikel 19f, lid 1: Voor projecten die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, maakt de initiatiefnemer een passende beoordeling van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied.

Artikel 19g, lid 1: Indien een passende beoordeling is voorgeschreven kan een vergunning slechts worden verleend indien [het bevoegd gezag] zich op grond van de passende beoordeling ervan heeft verzekerd dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zullen worden aangetast.

lid 2: Bij ontstentenis van alternatieve oplossingen voor een project kan [het bevoegd gezag] ten aanzien van Natura 2000-gebieden waar geen prioritair type natuurlijke habitat of prioritaire soort voorkomt, een vergunning voor het realiseren van het desbetreffende project slechts verlenen om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard.

lid 3: Ten aanzien van Natura 2000-gebieden waar een prioritair type natuurlijke habitat of een prioritaire soort voorkomt, kan [het bevoegd gezag] bij ontstentenis van alternatieve oplossingen voor een project of andere handeling een vergunning slechts verlenen:

- a. op argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of voor het milieu wezenlijke gunstige effecten of
- b. na advies van de Commissie van de Europese Gemeenschappen om andere dwingende redenen van groot openbaar belang.

Artikel 19h, lid 1: Indien een vergunning om dwingende redenen van groot openbaar belang wordt verleend voor projecten, waarvan niet met zekerheid vaststaat dat die de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet aantasten, verbindt [het bevoegd gezag] aan die vergunning in ieder geval het voorschrift inhoudende de verplichting compenserende maatregelen te treffen.

N.B. Het bevoegd gezag is meestal gedeputeerde staten van plaats waar het project plaatsvindt, maar soms is dat de minister van EZ.

Artikel 19j, lid 1: Een bestuursorgaan houdt bij het nemen van een besluit tot het vaststellen van een plan dat, gelet op de instandhoudingsdoelstelling voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in dat gebied kan verslechteren of een significant verstrend effect kan hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen rekening

- a. met de gevolgen die het plan kan hebben voor het gebied, en
- b. met het voor dat gebied vastgestelde beheerplan.

lid 2: Voor plannen, die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, maakt het bestuursorgaan een passende beoordeling van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling.

Cumulatieve effecten

In het onderzoek naar cumulatieve effecten, wordt het effect van het onderhavige plan of project in combinatie met andere ingrepen in beeld gebracht. Met andere woorden: in een studie naar de cumulatieve effecten dienen *alle* activiteiten (bestaand gebruik, nieuwe projecten) en plannen te worden betrokken, die op dezelfde instandhoudingsdoelstellingen negatieve effecten kunnen hebben als het eigen project/plan. Het doet daarbij in beginsel niet ter zake of er een verband is tussen het eigen project/plan en de andere projecten en plannen, of dat de effecten tijdelijk zijn of (naar verwachting) slechts beperkt van omvang zijn.

Significantie

Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van menselijk handelen het verwezenlijken van de instandhoudingsdoelen sterk wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. Dat is in ieder geval zo, als het oppervlak van een habitatype of een leefgebied of de kwaliteit van habitatype of leefgebied of de omvang van een populatie lager wordt dan genoemd in de instandhoudingsdoelen in het aanwijzingsbesluit. In de Leidraad bepaling Significantie wordt het begrip 'significante gevolgen' toegelicht.⁶

Externe werking

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Bestaand gebruik

Bestaand gebruik volgens de Nbwet is gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag. Bestaand gebruik dat zeker geen significante gevolgen voor een Natura 2000-gebied heeft, kan zonder vergunning worden voortgezet. Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten is een vergunning nodig.

Artikel 19d, lid 2: Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op het realiseren van projecten of het verrichten van andere handelingen, waaronder bestaand gebruik, alsmede de wijzigingen daarvan, overeenkomstig een beheerplan.

lid 4: Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op bestaand gebruik, behoudens indien dat gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied.

Beschermde natuurmonumenten

Het is niet toegestaan (zonder vergunning) handelingen te verrichten die het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke waarde van beschermde natuurmonumenten aantasten. De toetsing voor beschermde natuurmonumenten is tamelijk licht. Er hoeft bijvoorbeeld geen sprake te zijn van een (dwingende) reden van groot openbaar belang, er is geen verplichte alternatievenafweging en geen compensatieplicht.

Dit lichte toetsingskader is ook van toepassing op de zogenaamde "oude doelen", de doelen op het gebied van natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis van (voormalige) staats- en beschermde natuurmonumenten, die zijn opgegaan in de nieuwe Natura 2000-gebieden.

Zorgplicht

Artikel 19l legt aan iedereen een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te

---

⁶ Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. Publicatie Steunpunt Natura 2000, versie 27 mei 2010.

laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

1.4 Wabo en omgevingsvergunning

De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, kunnen worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het bevoegde gezag (Ffwet: minister van EZ; Nbwet: Gedeputeerde Staten of minister van EZ) voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

Overigens kan een ontheffing Ffwet of vergunning Nbwet ook los van de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dat dient dan wel te gebeuren vóórdat de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

1.5 Natuurnetwerk Nederland en Barro

Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de NNN is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de NNN. Op plannen, projecten of handelingen binnen de NNN is het 'nee, tenzij'-regime van toepassing. Vanaf 1 oktober 2012 is het nee, tenzij-regime vastgelegd in het Besluit algemene regelingen ruimtelijke ordening, kortweg Barro.

Het Barro bepaalt dat provincies de (begrenzing van de) NNN moeten vastleggen in een provinciale verordening. In die verordening worden regels gesteld omtrent de

inhoud van en de toelichting bij bestemmingsplannen in het belang van de realisatie, bescherming, instandhouding en verdere ontwikkeling van de beoogde natuurkwaliteit van de NNN

De provincies moeten de wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN vastleggen. De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden vaak per perceel in natuurdoeltypen of beheertypen vastgelegd.

Het Barro bepaalt in art. 2.10.4 de voorwaarden waaronder plannen kunnen worden toegestaan, die (per saldo) leiden tot een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden, of een significante vermindering van de oppervlakte of de samenhang van de NNN:

- er is sprake van een groot openbaar belang (waaronder in ieder geval worden gerekend: de veiligheid, de hoofdinfrastructuur, de drinkwatervoorziening, de plaatsing van installaties voor de opwekking van elektriciteit met behulp van windenergie of de plaatsing van installaties voor de winning, opslag of transport van aardgas),
- er zijn geen reële andere mogelijkheden, en
- de negatieve effecten worden waar mogelijk beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd.

De begrenzing kan alleen worden gewijzigd voor zover op basis van een ecologische onderbouwing is vastgesteld dat:

1. de wijziging leidt tot een verbetering van de samenhang van de NNN of tot een betere inpassing van de NNN in de planologische omgeving, en
2. ten minste de kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen van de NNN in het desbetreffende gebied worden behouden; of
3. ten behoeve van een kleinschalige ontwikkeling voor zover:
  - de aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden en van de samenhang van de NNN als gevolg van de ontwikkeling beperkt is;
  - de voorgenomen wijziging leidt tot een kwalitatieve of kwantitatieve versterking van de NNN in het desbetreffende gebied;
  - de voorgenomen wijziging ertoe niet leidt dat de oppervlakte van de NNN afneemt;
  - de voorgenomen wijziging zorgvuldig is onderbouwd, waarbij blijkend uit de bij het bestemmingsplan behorende toelichting in ieder geval alternatieven zijn afgewogen, en
  - maatregelen worden genomen die een goede landschappelijke en natuurlijke inpassing borgen.

In principe wordt de eventuele compensatieopgave buiten de NNN gerealiseerd. De compensatie hoeft niet in de nabijheid van de ingreep plaats te vinden en hoeft ook niet in hetzelfde natuurtype te worden uitgevoerd. Het gaat erom dat de positieve ecologische effecten van realisatie van de compensatie op de NNN (in natuurkwaliteit, oppervlakte of ruimtelijke samenhang) gelijkwaardig zijn aan de negatieve effecten van de ingreep in de NNN. Realisatie van de compensatie in de NNN is mogelijk,

bijvoorbeeld als dat kan leiden tot een versnelling van de realisatie van de NNN. Voorwaarde daarbij is dat er door middel van een herbegrenzing tegelijkertijd voor wordt gezorgd dat de omvang van de NNN niet afneemt.

1.6 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddenstoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden geveerd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

Literatuur

- Ministerie van I&M, 2012. Besluit van 28 augustus 2012, houdende wijziging van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening en van het Besluit ruimtelijke ordening in verband met de toevoeging van enkele onderwerpen van nationaal ruimtelijk belang, Stb 388 (2012).
- Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV & IPO, 2007. Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag.
- Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.
- Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.
- Steunpunt Natura 2000 (2008). Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98'
- Bestaand gebruik
  - Externe Werking. Intern werkdocument voor opstellers

beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau
Natura 2000, Utrecht.

Websites

www.wetten.nl.

omgevingsvergunning.vrom.nl/

www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (nota ruimte)